

---

yetişkin eğitimi dergisi

---

altı aylık hakemli dergi / çıkış sayısı

Merhaba

Yetişkin Eğitimi İçin Bir Çatı: YETED
Zeynep Alica

**Türkiye’de Akademide Yetişkin Eğitiminin
Kurumsallaşma Sorunları**
Meral Uysal

**Öğrenmenin/Öğrenememenin Dayanılmaz
Hafifliği**
Rifat Okçabol

Cevat Geray’la Söyleşi
Fevziye Sayılan

2018 / Mayıs

yetişkin eğitimi dergisi

altı aylık hakemli dergi / çıkış sayısı
2018 / Mayıs

Yetişkin Eğitimi ve Yetişkin Eğitimcileri Derneği (YETED) Adına Sahibi

Zeynep Alica

Editör

Ş. Erhan Bağcı

Yayın Kurulu (isme göre alfabetik sırayla)

Ahmet Yıldız

Fevziye Sayılan

Gökçe Güvercin

Meral Uysal

Onur Seçkin

Özlem Ünlühisarcıklı

Ş. Erhan Bağcı

Yayın Sekreteryası

Begüm Yengel

Şule Sam

Adres

www.yetiskinegitimi.org

E-mail

yetiskinegitimidergisi@gmail.com

Dergide yayınlanan yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

Merhaba	3
Yetişkin Eğitimi İçin Bir Çatı: YETED Zeynep Alica	6
Türkiye’de Akademide Yetişkin Eğitiminin Kurumsallaşma Sorunları Meral Uysal	9
Öğrenmenin / Öğrenememenin Dayanılmaz Hafifliği Rifat Okçabol	24
Cevat Geray’la Söyleşi Fevziye Sayılan	44

DUYURULAR

Makale Çağrısı

Sizlere Türkiye’de yetişkin eğitimi alanına özgü ilk dergi olan Yetişkin Eğitimi Dergisi’nin internet ortamında yayın hayatına başladığını bildirmekten mutluluk duyuyoruz.

Açık erişimi sağlama politikasını benimsemiş olan elektronik dergimizin temel amacı, dünyada ve Türkiye’de yetişkin eğitime ilişkin özgün olarak hazırlanmış derleme veya araştırma makalelerine, makale formatındaki kitap değerlendirmelerine ve alana katkısı olduğu düşünülen çeviri metinlerle sempozyum bildirilerine, röportajlara, politika analizlerine, vaka incelemelerine, alanla ilgili gözlem/görüşlere ve deneyim aktarımlarına yer vererek yetişkin eğitiminin gelişimini sağlayacak bilimsel bir ortam oluşturmaktır.

Yılda iki sayı olarak Mayıs ve Kasım aylarında yayınlanacak olan hakemli dergimizin sizlerin katkılarıyla büyüyeceğine inanıyoruz.

Merhaba,

Okumakta olduğunuz e-dergi Türkiye'nin ilk yetişkin eğitimi dergisidir.

Uzunca bir süredir çeşitli toplantılarda, buluşmalarda yetişkin eğitiminin bir dergiye ihtiyaç duyduğunu konuşuyoruz. Bu ihtiyaca kaynaklık eden üç temel etkenden söz edebiliriz.

Birincisi, genel anlamda eğitim alanında olduğu gibi yetişkin eğitimi alanında da büyük bir dönüşüm gerçekleşiyor. Akademik çevrelerde farklı biçim ve içeriklerde tartışılrsa da buna neoliberal dönüşüm demek konusunda hemen herkesin hem fikir olduğu söylenebilir. Söz konusu dönüşüm yetişkin eğitimi kuram, yöntem ve uygulama bakımından farklılaştırıyor. Nasıl farklılaştırdığını anlamak ve bu değişime müdahale edebilmek için değişik mecralarda sürdürülen çalışmaları bir araya getirmek bu dergiye duyulan ihtiyacın ilk maddesi. Bu dergide yetişkin eğitiminin tarihsel gelişimini, bugününü ve geleceğini anlamak ve konuşmak istiyoruz.

İkincisi, Türkiye'de akademik hayatta yetişkin eğitiminin yaşadığı sıkışma ile ilgili. İlk günden bu yana üniversitelerdeki ilgili bölümlerin açılıp kapatılması, kurumsallaşma sorunları, kadro problemleri akademideki yetişkin eğitimcilerinin değişmez tartışma konusu olageldi. Tüm dünyada yetişkin eğitimi gerek üniversiteler düzeyinde gerekse de uygulama alanında hızla gelişirken, Türkiye'de tam tersi bir süreç yaşanıyor. Türkiye üniversitelerinde var olan yetişkin eğitimi bölümleri tasfiye ediliyor veya kâğıt üstünde varlıklarını sürdürerek içerikleri boşaltılıyor. Bu dergide, dünya üniversitelerinde yetişkin eğitime yönelik ilgi artarken Türkiye'deki mevcut durumu ve bunu nasıl değiştireceğimizi konuşmak istiyoruz.

Üçüncüsü, kadim kuram ve uygulama sorunumuz. Toplumsal yaşamın çeşitli alanlarında yürütülen yetişkin eğitimi çalışmaları ile

---

-ki bunların sayısı çok hızla artmaktadır- yetişkin eğitimi konu edinen bilimsel çalışmaların -ki bu konuda da her türlü güçlüğü karşı önemli sayılabilecek bir birikim sağlanmıştır- bir araya getirilmesi, karşılıklı etkileşime uygun bir ilişki zemini kurulabilmesi olmazsa olmaz bir ihtiyaç. Bu dergide, kuram ve uygulamayı birleştirebilmek ve buradan üretilen bilgiyi de etraflıca konuşmak istiyoruz.

Yetişkin Eğitimi Dergisi Türkiye'nin ilk yetişkin eğitimi dergisi olduğu kadar bir diyalog çağrısıdır da. Yetişkin eğitimi ile ilgilenenlerle, akademisyenlerle, öğrencilerle, eğitimcilerle, bu alanda politika yapanlarla, profesyonellerle, herkesle konuşmak istiyoruz.

Akademik bir disiplin olarak yetişkin eğitiminin yaklaşık yüz yıllık tarihsel birikiminin, bugünün akışkan dünyasında uçuşan kavramların arasında yok olup gitmesine razı değiliz. Yetişkin eğitime önem veriyoruz.

Yetişkin eğitime Lindeman, Tonguç, Freire gibi önem veriyoruz. Başka bir deyişle, yetişkin eğitimi sadece belli bir yaş döneminde okul dışında gerçekleşen bir eğitim etkinliği olarak değil, aynı zamanda insanlığın eşitlik, özgürlük ve adalet arayışının alt başlıklarından biri olarak gören tarihsel mirasa sahip çıkıyoruz.

Yetişkin eğitimi, “ekonomik rekabeti artırmak”, “insan kaynaklarını geliştirmek”, “piyasalarının ihtiyaç duyduğu ara elemanları yetiştirmek” gibi insanı ekonomik üretimin bir girdisine indirgeyen kavramlara sıkıştıran yaklaşımları “tırnak içine” alıyoruz. Yetişkin eğitiminde giderek yaygınlaşan bu ve benzeri kavramları bu dergi aracılığıyla daha fazla “tırnak içine” almak istiyoruz.

Yetişkin eğitimi ile insan aklının özgürleşmesi arasında doğrudan ve olumlu bir bağlantı olması gerektiğini düşünüyoruz. Yetişkin Eğitimi Dergisi'nde bu bağlantıyı, insan aklını sakat bırakan her türden dogmaya karşı, özgürlükler lehine geliştirmeyi hedefliyoruz.

Tüm bunları, Yetişkin Eğitimi Dergisi'nde herkesle konuşmak istiyoruz.

Yetişkin Eğitimi Dergisi işte böyle bir diyalog çağrısıdır. Yetişkin eğitimi alanında akademik yeterliği yükseltmeyi, bunu diğer eğitim bilimleri disiplinlerine de yansıtmayı, fakat aynı zamanda bazen çok sıkıcı olabilen akademik sınırların dışında da içerik üretebilmeyi, hâsılı bu alanda hayat bulan fikir ve pratiklerin zengin çeşitliliğini görmemize olanak verecek bir zemini kurmayı arzuluyoruz.

Dergimizi yılda iki kere, Mayıs ve Kasım aylarında çıkaracağız. Hakemli makalelere, yazılara, röportajlara, kitap tanıtımlarına ve çevirilere yer vereceğiz. Bu sayımızı bir çıkış sayısı olarak tasarladık. Alandaki mevcut durumu ve nasıl tarihsel bir arkaplanda hareket ettiğimizi duyurmak, temel çerçevemizi çizmek istedik. Bu nedenle Meral Uysal alanımızın kurumsallaşma sorunlarını ve bu sorun karşısında yetişkin eğitimcileri topluluğunun bugüne kadar yaptığı toplantıları ve çalışmalarını yazdı. Alanımızın temel direklerinden Rıfat Okçabol, Türkiye'de yetişkin eğitiminin durumu hakkındaki fikirlerini kaleme aldı. Ve Fevziye Sayılan, tarihsel birikimimizin canlı temsilcisi Cevat Geray'la bu sayı için bir röportaj yaptı.

Kasım ayında çıkaracağımız birinci sayımız için hakemli makaleleri kabul etmeye başlıyoruz.

Hikayemiz sürüyor.

Bundan sonrasını hep birlikte yapacağız.

Ş. Erhan Bağcı
18.05.2018

**YETİŞKİN EĞİTİMİ İÇİN BİR ÇATI:
YETİŞKİN EĞİTİMİ VE
YETİŞKİN EĞİTİMCİLERİ DERNEĞİ (YETED)**

Zeynep Alica
YETED Başkanı

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde 2010 yılında düzenlenen seminerde akademik dayanışmayı örgütlemek ve ortak çalışmalar için zemin oluşturmak, yetişkin eğitimi alanının gelişmesini olumsuz yönde etkileyen durumlara karşı örgütlü tepki mekanizmaları geliştirebilmek ve alanın meslekleşmesine katkıda bulunmak amacıyla bir yetişkin eğitimi derneğinin kurulması gereği

gündeme getirilmişti. Toplantıda gündeme getirilen bu gereksinme bir grup alan akademisyeni ve lisansüstü öğrenciyi harekete geçirdi ve 2011 yılında Yetişkin Eğitimi ve Yetişkin Eğitimcileri Derneği (YETED) kuruldu. Derneğin Kurucu Başkanı olarak Prof. Dr. Meral Uysal seçildi.

Derneğimiz kuruluşundan bugüne dinamizmi zaman zaman azalsa da hem akademik amaçlı, hem de sosyal amaçlı bir dizi etkinlik gerçekleştirdi. YETED, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde eleştirel eğitim alanının önemli isimlerinden biri olan Dave Hill'in katıldığı bir konferans düzenledi ve 2015 yılında Ankara Üniversitesi'nde düzenlenen Uluslararası Eleştirel Eğitim Konferansı'nın düzenlenmesinde aktif rol aldı.

Dernek olarak gerçekleştirilen anlamlı çalışmalardan birisi de 16-19 Şubat 2017 tarihleri arasında Sivil Düşün desteğiyle düzenlenen "Türkiye'de Yetişkin Eğitiminin Mevcut Durum Analizi Çalıştayı" oldu. Kızılcahamam'da gerçekleştirilen bu çalışmaya yetişkin eğitimi alanında çalışan akademisyenler ile KEİD (Kadın Eğitimi ve İstihdam Derneği), ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı), AÇEV (Anne-Çocuk Eğitim Vakfı), Tez-Koop-İş (Türkiye Ticaret, Kooperatif, Eğitim, Büro ve Güzel Sanatlar İşçileri Sendikası) adlı sivil toplum kuruluşlarından temsilciler ve yerel yönetimleri temsilen ise Yenimahalle Belediyesi'nden bir temsilci katıldı. Çalıştay sonuçları bir rapor halinde yayınlandı. Dönem sonu buluşmaları, piknik, yaratıcı drama etkinlikleri ve dans atölyesi sosyal amaçlı etkinlikler olarak gerçekleştirildi.

Dernek çalışmalarımızın kuşkusuz en anlamlısı ve heyecan verici olanı çıkış sayısını okuduğunuz "Yetişkin Eğitimi Dergisi"dir.

Dernek yönetimi olarak yapılan çalışmaların umut edilen düzeyde olmadığını bilincindeyiz. Yetişkin eğitimi alanına kendini ait hisseden, akademisyen, öğrenci ve uygulamacıların katkı ve çabaları

ile dayanışma ruhunun gelişeceğini, alanın sorunlarına daha etkili olarak müdahale edebileceğimizi düşünüyoruz. Bu nedenle tüm yetişkin eğitimi bilimcilerini ve yetişkin eğitimcilerini, yetişkin eğitimi alanı öğrencilerini derneğimize üye olmaya ve çalışmalarımıza aktif katkı vermeye çağırıyoruz.

Türkiye’de Akademide Yetişkin Eğitiminin Kurumsallaşma Sorunları

Meral Uysal

Herhangi bir akademik alanın kurumsallaşması kuşkusuz üniversite düzeyinde eğitim ve örgütlenme biçimi ile yakından ilişkilidir. Akademik kurumsallaşma aynı zamanda alanın meslekleşmesinin de ön koşullarından birisidir. Bu makalede yetişkin eğitiminin akademideki var oluş süreci kısaca açıklanmaya çalışılacaktır.

Dünyada üniversite düzeyinde yetişkin eğitimi bölümlerinin açılması 1930'lara kadar uzanırken, Türkiye’de ilk bölüm Ankara

Üniversitesi Senatosu'nun, 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun ikinci maddesine dayanarak, 31.03.1964 gün ve 463/2718 sayılı karar ile Eğitim Fakültesi'ni kurmasından sonra 1968 yılında gerçekleşmiştir. Bölümün Kurucu Başkanı Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Cevat Geray'dır. Kuruluş döneminde o zamanki adıyla Basın Yayın Yüksek Okulu öğretim üyeleri olan Aysel Aziz ve Metin Kazancı bölüme ders vererek katkı yapmışlar ve bu katkıyı 1982 yılına kadar sürdürmüşlerdir. Halk Eğitimi Bölümü'nün kurulma amacı halk eğitimi kurumlarının ihtiyaç duyduğu planlama, örgütlenme ve araştırma gibi uzmanlık görevlerini yerine getirecek uzman personelin yetiştirilmesidir.

Akademide halk eğitimi ile ilgili ilk ders ise 1953 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünde Nusret Köymen tarafından verilmiştir. Ankara Üniversitesi'nde halk eğitimi ile ilgili ilk ders, 1961 yılında Basın Yayın Yüksek Okulunda Basın Yayın Yoluyla Halk Eğitimi adıyla Cevat Geray tarafından vermeye başlamıştır. İlk yüksek lisans derecesi 1978 yılında, ilk doktora derecesi ise 1983 yılında verilmiştir.

1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile Türkiye'de yükseköğretim akademik, kurumsal ve idari olarak yeniden yapılanma sürecine girmiş ve bu süreç diğer akademik alanları etkilediği gibi eğitim alanına da müdahale ile sonuçlanmıştır. Bu müdahalenin temel sonuçlarından birisi öğretmen yetiştiren eğitim enstitülerinin eğitim fakültelerine dönüştürülerek üniversite çatısı altına alınması ve Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Eğitim Bilimleri Fakültesi adını almasıdır. Bu süreçte Eğitim Bilimleri Fakültesi'nin iç yapılanmasında da değişiklikler olmuş ve 1982 yılında Halk Eğitimi Bölümü anabilim dalına dönüştürülerek lisans programları kapatılmıştır. 1989 yılında yeniden kurulan bölüm, lisans ve lisansüstü çalışmalarını sürdürmüştür. Aynı dönem Marmara Üniversitesi'nde de Halk Eğitimi Bölümü kurulmuştur.

Akademide yetişkin eğitimini ilgilendiren bir değişiklik 1997 yılında Yüksek Öğretim Kurulu'nun eğitim fakültelerini yeniden yapılandırmaya ilişkin kararları ile gelmiştir. Bu süreçte Ankara Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Halk Eğitimi Bölümleri kapatılmıştır. Ancak lisansüstü programlar Ankara, Marmara ve Boğaziçi üniversitelerinde zaman zaman kesintiye uğrasa da varlığını sürdürmüştür.

Alanda bir gelişme YÖK'ün 10.09.2008 tarihinde aldığı kararla gelmiştir. Bu karara göre üniversitelerde eğitim fakültesi açılabilmesi için yedi bölümden ikisinin zorunlu olarak bulunması öngörülmektedir. Bu bölümlerden birisi "Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi"dir. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi içinde "Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Bölümü"nin kurulması bundan yaklaşık bir yıl sonra Temmuz 2009'da gerçekleşmiştir.

Alanın akademik yapılanması süreci ile ilgili olarak son değişim 15.06.2016 Yüksek Öğretim Kurulu kararıyla gelmiştir. Bu kararla daha önce bölüm olan eğitim bilimlerinin alt disiplinleri tek bir "Eğitim Bilimleri Bölümü" çatısı altında toplanmış halk eğitimi/yetişkin eğitimi alanı da "Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi" adı altında anabilim dalına dönüştürülmüştür. Şu anda Türkiye'de yetişkin eğitimi / halk eğitimi adı altında bir lisans programı bulunmamaktadır. Kimi üniversitelerde "Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi" anabilim dalları bulunmakla birlikte bu bölümler kâğıt üzerinde kalmakta ve herhangi bir akademik etkinlik yürütmemektedir.

Yukarıda özetlendiği haliyle yetişkin eğitimi alanının akademik kurumsallaşmasına ilişkin süreç izlendiğinde ortaya çıkan sonuçlardan birisi akademik yapılanma ile ilgili kararların akademik kurumların kendi iç dinamikleri dikkate alınmaksızın Yüksek Öğretim Kurulu tarafından alındığının görülmesidir.

Kuşkusuz bu durum yalnızca halk eğitimi / yetişkin eğitimi ile ilgili değildir ve eğitim bilimlerinin diğer alt disiplinlerinde benzer bir biçimde gerçekleşmiştir. Eğitim bilimlerinin yapılanması ile ilgili kararlara karşı geliştirilen kurumsal tepkiler de ne yazık ki YÖK tarafından dikkate alınmamıştır.

Akademik kurumsallaşma açısından dikkat çeken bir başka konu alanın adlandırılmasına ilişkin olarak oluşturulan değişiklikleridir. En genel anlamda okul dışı eğitim alanının halk eğitimi olarak adlandırılması bir tesadüf değildir; Cumhuriyetin, eğitim olanaklarına kavuşamayan halkın eğitilmesi, seçkinler ile halk arasındaki ayrımı ortadan kaldırmayı amaçlayan eğitim felsefesi ve politikaları ile ilişkilidir. Cumhuriyet yarattığı Millet Mektepleri, Köy Enstitüleri gibi kurumlarla, 1960'lı yıllardan sonra da MEB Merkez ve Taşra Örgütünde yaygın bir halk eğitimi örgütlenmesi gerçekleştirerek bunu sağlamaya çalışmıştır. 1970'lerde başlayan, 1980'lerde hız kazanan ve 1990'lardan sonra da eğitim kurumlarını büyük ölçüde etkisi altına alan neoliberal küreselleşme ile birlikte piyasalaşma ve kamusal eğitimin aşınması sürecine damgasını vuran “yaşam boyu öğrenme” anlayışı yetişkin eğitimi / halk eğitimi alanına yansımış, alanın adlandırılmasını da etkilemiştir. Üniversitede YÖK müdahaleleri ile kimi zaman bölüm, kimi zaman anabilim dalı, kimi zaman da bilim dalı olarak örgütlenen alan önce “Halk Eğitimi”, daha sonra “Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi” ve en sonra da “Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi” adını almıştır. Kâğıt üzerinde kurulan Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi bölümlerini dışta tuttuğumuzda akademik alanda yapılmış tek birim Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi içinde bulunan “Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı”dır.

Mevcut durumda 1 profesör, 3 doçent ve 1 araştırma görevlisi ile yüksek lisans ve doktora çalışmalarını yürütmekte olan Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı'nda akademik

kadroyu genişletme çabaları da karşılık bulmamaktadır.

Akademik kurumsallaşma açısından önemli bir sorun alanı da doçentlik alan belirlemeleri ile ilişkilidir. Yükseköğretim sistemi içinde “Eğitim Bilimleri ve Öğretmen Yetiştirme” Temel Alanı, “Eğitim Bilimleri” Bilim Alanı içinde “yetişkin eğitimi” ve “hayat boyu öğrenme” olarak iki ayrı doçentlik başvuru alanı belirlenmiştir. Bu durum odağına yetişkin eğitimi ve öğrenmesini temel alan yaşam boyu eğitim anlayışından uzaklaştığını göstermektedir. “Hayat Boyu Eğitim”, “Hayat Boyu Öğrenme” bir bilim alanı değil, eğitimsel bir yaklaşımdır. Yükseköğretim sistemimizde halk eğitimi / yetişkin eğitimi alanında kariyer yapmanın akademik geleneği oluşmuştur ancak bağımsız olarak hayat boyu öğrenme alanına kimin doçent olmak için başvuru yapacağı belirsizdir. Bu alanın akademik özerkliğine ve bilimsel yaklaşıma aykırı bir durumdur.

Yetişkin eğitiminin üniversite düzeyinde örgütlenme biçimlerinden birisi de yaşam boyu eğitim, sürekli eğitim vb. adlar altında kurulan merkezlerdir. Sayıları giderek artış gösteren bu merkezler akademik amaç gütmekten çok sundukları mesleki ve teknik eğitim ağırlıklı yetişkin eğitimi etkinlikleri ile üniversitelere kaynak yaratmayı hedeflemektedirler. Bu merkezlerin yöneticilerinin genel olarak yetişkin eğitimi ile hatta eğitim bilimleri ile yakından ilişkisi yoktur ve bu birimler bir işletme mantığı ile yürütülmektedir.

Üniversite içinde sınırlı bir örgütlenme yapısı bulunmakla beraber, yetişkin eğitimi alanında lisansüstü program yürüten üç üniversite (Ankara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi) bugüne kadar yaklaşık 500 yüksek lisans ve 50'nin üzerinde de doktora mezunu vermiştir. Bu mevcut koşullara rağmen hiç de azımsanmayacak bir orandır. Bunların yalnızca 22'si akademide istihdam imkânı bulabilmiştir ve akademide istihdam edilenlerin de sadece 4'ü yetişkin eğitimi ile ilgili bir birimde bulunmaktadır.

Bugün, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans ve doktora düzeyinde aktif olarak program sürdürmektedir. Ayrıca Boğaziçi Üniversitesi'nde Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü bünyesinde yüksek lisans ve doktora, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde de yüksek lisans düzeyinde yetişkin eğitimi programları sürdürülmektedir.

Seminerler ve Toplantılar

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde yetişkin eğitimi alanında çalışan akademisyenlerin girişimi ile başlatılan seminerler Türkiye'de yetişkin eğitiminin sorunlarının ve çözüm yollarının tartışılması bakımından önemli girişimler olmuştur.

Bu seminerlerden ilki Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi tarafından 14-15 Mayıs 1998 tarihinde düzenlenen "Yetişkin Eğitiminin Dünü Bugünü ve Geleceği" konulu seminerdir. Seminerin amacı, Türkiye'de yetişkin eğitimcileri arasında mesleki bir diyalog ve dayanışma başlatabilmek ve alanın sorunlarını yetişkin eğitimcileri olarak tartışabilmektir. Seminere alanın akademisyenleri yanında MEB'in ilgili biriminin temsilcileri de katılmışlardır. Seminer Düzenleme Komitesi tarafından hazırlanan sonuç bildirgesi Ahmet Duman (2007) tarafından yazılan "Yetişkinler Eğitimi" kitabında yer almaktadır:

UNESCO tarafından 1997 yılında Almanya'da düzenlenen 5. Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı 13-19 Mayıs günlerinin "DÜNYA YETİŞKİN EĞİTİMİ HAFTASI" olarak kutlanmasını kabul etmiştir. Hafta nedeniyle Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Halk Eğitimi Bölümü tarafından "Yetişkin Eğitiminin Dünü, Bugünü ve Geleceği" konulu bir seminer düzenlenmiştir. Ülkemiz yetişkin eğitimcilerini bir araya getiren bu seminerde aşağıdaki görüşlerin kamuoyu ile paylaşılması benimsenmiştir:

1) İnsanlığın her geçen gün biraz daha artan ve karmaşıklaşan bilgi birikimi, bunun sonucu olarak gerçekleşen teknolojik gelişmeler ve toplumsal dönüşümler yaşamboyu eğitimi herkes için zorunlu kılmaktadır.

2) Eğitimin yaşamboyu sürmesi gereği, ulusların ve ülkelerin geleceği açısından yetişkin bireylerin eğitimini en az çocukların ve gençlerin eğitimi kadar önemli kılmaktadır. Bu yüzden eğitim okulla, çocukluk ve gençlik yıllarındaki öğrenmelerle sınırlandırılmaz.

3) Günümüz dünyasında bilişim-iletişim teknolojilerindeki gelişmeler yaşamboyu eğitim için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Ancak bu teknolojilerin kullanıcılarının salt buna gücü yeten gelir ve eğitim düzeyindeki nüfusla sınırlı kalması, var olan eğitim eşitsizliklerinin artmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu yüzden, söz konusu teknolojilerin en etkin kullanımının yanı sıra bu eşitsizlikleri gidermek yönünde en yaygın kullanımı için gerekli eğitsel ve toplumsal önlemler alınmalıdır.

4) Ülkemizin nüfusunun büyük çoğunluğu ya örgün eğitimden hiç yararlanamadıklarından ya da ilköğretimden sonra eğitimlerini sürdüremediklerinden, daha nitelikli bir yaşamı elde etme uğraşlarında yeterli eğitsel donanımına sahip değildirler. Oysa insanlar gereksinimlerini karşılama için gerek duydukları hemen tüm bilgi, beceri ve tutumları eğitimle kazanmaktadırlar. Dolayısıyla eğitim, diğer gereksinimlerin karşılanabilmesinin ön koşuludur. Bu insanların gereksinimlerini karşılamakta daha yeterli hale gelmeleri için; ülke kalkınmasında yararlanılabilecek verimli insan kaynakları olabilmeleri için; demokratik değerleri benimsemiş, bireysel ve toplumsal sorunlarını çözmeye yönelen özgüvenli yurttaşlar olabilmeleri için yetişkin eğitime gereksinimleri vardır.

5) Yaşamboyu eğitim bağlamında, insanlara sürekli eğitim hizmetlerinin sunulabilmesi, yetişkin eğitimi alanının tüm dünyada olduğu gibi bilimsel bir disiplin ve bir meslek alanı olarak görülmesi ve geliştirilmesi ile olanaklıdır.

6) Eğitim ve gelir düzeyi ne olursa olsun, yaşamboyu eğitim bağlamında yetişkin eğitiminin herkes için temel bir gereksinim insan hakkı olduğu günümüz dünyasında yetişkin eğitiminde profesyonel kadrolara olan gereksinim giderek artmaktadır. Köyden kente göç, işsizlik, demokratikleşme, şiddetin yaygınlaşması, irticai eylemler gibi özel sorunları nedeniyle yetişkin eğitiminin özel bir önem kazandığı günümüz Türkiye'sinde Ankara ve Marmara Üniversitelerinde bulunan "Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi) Bölümlerinin geliştirilmesi gerekirken "YÖK" tarafından kapatılıyor olması bir talihsizliktir. Bu karar ilgililere ülkemizin geleceği açısından tarihsel bir sorumluluk yüklemektedir.

Seminerlerin ikincisi 5 Haziran 2010 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde gerçekleştirilen Seminere, Ankara Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Muğla Üniversitesi ve Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi'nden yetişkin eğitimi alanında çalışan öğretim elemanları ile yüksek lisans ve doktora öğrencileri katılmışlardır. Alanın akademisyenleri arasında deneyim paylaşımının gerçekleştirildiği ve alanın sorunlarının tartışıldığı bu toplantıda dünyada üniversitelerindeki yetişkin eğitimi bölümleri ile ilgili bir tanıtım sunusu da yer almıştır. Toplantının sonuç bildirisinde ele alınan sorunlar ve çözüm yolları şunlardır:

1. Neoliberalizm ve küreselleşme süreçlerin etkisi ile altında ortaya çıkan "yaşamboyu öğrenme" anlayışı çerçevesinde halk / yetişkin eğitimi kamusal sorumluluğundan uzaklaşmakta, mesleki eğitime indirgenmektedir. Toplumun çok boyutlu eğitim

ve kalkınma sorunlarına cevap verecek bir yetişkin eğitimi anlayışının geliştirilmesi ve sürdürülmesi için bir karşı duruş sergilenmelidir.

2. Değişik üniversitelerde “Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi” adı altında anabilim dalı düzeyinde açılmaya başlanan akademik birimler alanın örgütlenmesi açısından bir gelişme olarak algılanmamalıdır. Çünkü bu birimler yetişkin eğitimi ve öğrenmesinin merkeze alan bir anlayış çerçevesinde açılmamaktadır. Akademik yapılanmada 1964 yılında Ankara Üniversitesi’nde açılan “Halk Eğitimi Bölümünün” deneyim ve birikimlerinden yararlanılmalıdır.
3. Kamu, özel ve gönüllü kuruluşlarda yetişkin eğitimi ile ilgili planlama, örgütlenme ve araştırma gibi uzmanlık gerektiren görevleri yerine getirecek yetişkin eğitimcilerini yetiştirmek üzere, lisansüstü programların yanı sıra lisans programlarının açılması alanın meslekleşmesi açısından önemlidir. Mevcut kurumları ile yetişkin / halk eğitimcilerinin en geniş istihdam alanı olması beklenen Milli Eğitim Bakanlığı’nun ilgili yönetmeliği yetişkin eğitimi / halk eğitimi alanında çalışmak için bu alanda eğitim görmüş olmayı bir öncelik nedeni olarak bile görmemektedir. Sonuç olarak halk / yetişkin eğitimi uygulamaları örgün eğitim yaklaşımları çerçevesinde yürütülmekte, alanın akademik bilgisi uygulamalara yansımamaktadır. İlgili yönetmelik bu çerçevede yeniden düzenlenmelidir.
4. Eğitim fakültelerinde halk / yetişkin eğitimi bölümleri kurulup yaygınlaşmadığı için alanda akademik kariyer yapanlar ya üniversitede istihdam edilememekte ya da eğitim bilimlerinin farklı disiplinlerinde istihdam edilmektedirler. Eğitim fakültelerinde halk / yetişkin eğitimi bölümleri kurulmalı, alanın akademik bilgisi üniversiteler düzeyinde yaygınlaştırılmalıdır.
5. Akademik gelişim açısından, yapılan lisansüstü tezlerin konuları ve bu konuların Türkiye’deki yetişkin eğitiminin öncelikli sorunları ile ilişkisi, yöntembilimsel yaklaşımlarının niteliği ve

uygunluğu önem taşımaktadır. Alanda yapılan tezler incelendiğinde, tarama odaklı nicel araştırmaların ağırlıklı olduğu, nitel araştırma yaklaşımının sıklıkla kullanılmadığı görölmektedir. Araştırma konuları ve yöntembilimsel yaklaşımlar çeşitlendirilmeli, lisansüstü eğitimde araştırmacı niteliklerinin gelişitilmesine yönelik olarak ders programları gözden geçirilmelidir.

6. Halk eğitimi / yetişkin eğitimi alanı MEB şuralarında ve Ulusal Eğitim Bilimleri Toplantılarında yeterince görünür değildir. Bu konuda gerekli müdahaleler yapılmalıdır. Özellikle eğitim bilimleri ile ilgili ulusal eğitim toplantılarına katılım özendirilmelidir.
7. Yüksek Öğretim Kurulu'nun alanın akademik gelişmesini olumsuz yönde etkileyen kararlarına karşı gerekli müdahaleler yapılmalıdır.
8. Kuram-uygulama bütünlüğü çerçevesinde yetişkin eğitimi yapan kurumların uygulamaları izlenmeli, uygulamaların beslenmesine olanak verecek araştırmalar yapılmalıdır.
9. Türkiye'de yetişkin eğitimi alanında çıkarılan bir dergi bulunmamaktadır. Alanın akademik bilgisini paylaşmak, görünürlüğünü artırmak ve uygulamacıları alanın akademik bilgisi ile buluşturmak amacıyla öncelikle elektronik ortamda yayınlanacak hakemli bir dergi çıkarılmalıdır.
10. Akademik dayanışmayı örgütlemek, yetişkin eğitimi alanının gelişmesini olumsuz yönde etkileyen durumlara karşı örgütlü tepki mekanizmaları geliştirebilmek için bir yetişkin eğitimi derneğinin kuruluşu sağlanmalıdır.
11. Alanın görünürlüğünün artırılmasında bilimsel amaçlı panel, çalıştay, kongre vb. toplantıların önemi bilinmektedir. Yetişkin eğitimi alanında özellikle ulusal düzeyde periyodik olarak yetişkin eğitimi kongreleri düzenlenmelidir. Bu toplantılara akademisyenler yanında, alan uygulamacılarının ve yetişkin

eğitimi alanında öğretim gören yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin katılımı sağlanmalıdır.

Seminerlerin üçüncüsü Yetişkin Eğitimi ve Yetişkin Eğitimcileri Derneği'nin (YETED) çağrısıyla 16.06.2014 tarihinde Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde toplanmış ve yetişkin eğitiminin güncel sorunları ile derneğin çalışmalarını değerlendirilerek aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- 1. Türkiye'de yetişkin eğitimi, kendi tarihinden getirdiği sorunlara ek olarak, eğitimin her alanında yaşanan piyasalaştırma ve muhafazakârlaşma dalgasının etkisi altında dönüşüyor. Bu dönüşümle birlikte yetişkin eğitimi mesleki ve teknik eğitime indirgenirken, akademik ve pratik alanda sahip olduğu eşitlikçi, özgürlükçü ve adalet yanlısı potansiyelleri zayıflatılıyor. Türkiye'de öteden beri kamusal eğitim sistemi içinde hak ettiği önemi görmeyen yetişkin eğitimi, bugün artık piyasanın kendiliğinden dinamiklerine daha fazla terk edilerek topluma değil sermayeye hizmet eden bir nitelik kazanıyor.*
- 2. Yetişkin eğitimi alanında gerçekleştirilen yeni düzenlemeler, karşılaşılan yeni yaklaşımlar ve çeşitli alanlarda yaygınlaşan uygulamalar giderek daha fazla yukarıda bahsi geçen neoliberal bakış açısına dayandırılırken, dolaşıma sokulan yaşam boyu öğrenme, hayat boyu öğrenme gibi kavramlar da bu dönüşümün birer aracı olarak kullanılıyor. Sonuçta yetişkin eğitimi alanının kapsayıcı kavramları, neoliberal dönüşümün sınırlandırıcı araçlarına indirgenerek güdükleştiriliyor. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) bu dönüşümün merkezinde yer alıyor. Örgütsel şemasında yakın zamanda gerçekleştirdiği değişiklikler ve yayınladığı raporlarla MEB, yetişkin eğitimi alanında yaşanan sorunların sürdürülmesindeki aktif rolünü oynamaya devam ediyor.*

3. Örgün eğitim dışında kalan bütün eğitim ve öğrenme süreçleriyle ilgili olan yetişkin eğitimi hizmet alanı, Türkiye’de eğitim sistemi tarafından doğru bir biçimde tanımlanmadığından, kamu otoriteleri nezdinde temas ettiği kitleye oranla daha az önem görüyor; bunun sonucu olarak da alana özgü meslekleşme sorunları çözülemiyor. MEB bünyesinde, yönetmeliklerde adı geçmesine rağmen yetişkin eğitimcisi veya yetişkin eğitimi uzmanı kadrosu açılmıyor, dolayısıyla atama da yapılmıyor. Yetişkin eğitimi ile ilişkili olan pek çok yeni alanda kadro açmak mümkün ve gerekli iken, kendisinin yayınladığı raporlara rağmen MEB hâlihazırda bulunan kadroları bile açmayarak bu alandaki büyük boşluğu devam ettiriyor.
4. Türkiye üniversitelerinde yetişkin eğitimi lisans programı halen bulunmuyor. Az sayıda üniversitede lisansüstü eğitim programları halinde sürdürülen yetişkin eğitime ilişkin akademik çalışmalar, alanın meslekleşme sorunu ile iç içe geçen bir kısır döngüye girmek üzere. Alanda yetişen genç akademisyenler iş bulma sorunu ile karşı karşıya kalıyor ve bu sorun yetişkin eğitiminin akademik olarak geleceğini tehdit ediyor.
5. Az sayıdaki üniversitede varlık mücadelesi veren yetişkin eğitimcilerinin kişisel çabaları ve çalışmaları yetişkin eğitimi alanındaki olumsuz gidişin önüne geçmeye ve yetişkin eğitimi Türkiye’de hak ettiği konuma yükseltmeye yetmiyor; çabaların ve çalışmaların kolektifleştirilmesi şart görünüyor. Bu nedenle, bu amaçla kurulmuş Yetişkin Eğitimi ve Yetişkin Eğitimcileri Derneği’nin (YETED) çalışmalarının güçlendirilmesi ve farklı yerlerde kişisel düzeyde kalan çalışmaların ortaklaştırılarak büyütülmesi gerekiyor.
6. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda Yetişkin Eğitimi ve Eğitimcileri Derneği’nin mevcut web sitesinin aktifleştirilerek

ihtiyaca yönelik olarak zenginleştirilmesi, yetişkin eğitimi alanında bir hakemli dergi çıkarılması için çalışmaların başlatılması, bir yetişkin eğitimi sempozyumunun örgütlenmesi, yetişkin eğitimi alanında yaşanan meslekleşme sorununa ilişkin bir rapor hazırlanması ve bu doğrultuda yetkili kurumlarla görüşmeler yapılması ve alınan kararların takibi ve gerekli adımların atılması için 2014 yılı sonbaharında yetişkin eğitimcileri toplantısının genişletilerek tekrarlanması kararlaştırılmıştır.

1998 yılından başlayarak düzenlenen bu üç toplantı sonunda toplantılarda da önerilen konularla ilgili olarak iki önemli gelişme olmuştur. Bunlardan birincisi 2010'da düzenlenen toplantının hemen ardından Yetişkin Eğitimi ve Yetişkin Eğitimcileri Derneği'nin kurulması, İkincisi de Mayıs 2018 tarihinden itibaren elektronik ortamda yılda iki kez olmak üzere Yetişkin Eğitimi Dergisi'nin çıkarılmasının hazırlık sürecinin tamamlanmış olmasıdır.

Yetişkin eğitimi ile ilgili olarak yapılan önemli bir çalışma, uluslararası katılımlı "Yaşam Boyu Öğrenme Sempozyumu I" in düzenlenmesi olmuştur. Oldukça geniş bir katılımı Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından 9-10 Aralık 2004 tarihinde Ankara'da düzenlenen toplantıda 19 çağrılı bildiri sunuldu ve sempozyumun bildirileri Ahmet Yıldız ve Fevziye Sayılan editörlüğü ile kitaplaştırıldı. Kitap kısa sürede ikinci baskısını yaptı.

Ankara Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bu seminerlerin sonuçları topluca değerlendirildiğinde akademik bir alan olarak yetişkin eğitiminde yaşanan sorunların süreklilik taşıdığı ve her toplantıda yinelendiği görülmektedir. YÖK'le başlayan bu süreçte akademik yapılanmaya yapılan sürekli müdahaleler alanın kendi dinamikleri çerçevesinde birikimli olarak gelişimini önlemiş, kuram uygulama bütünlüğü çerçevesinde alanın akademik bilgisi ile uygulama alanlarının ihtiyaçları buluşturulamamıştır. Kuşkusuz bu sürece

küreselleşme ve neoliberal süreçlerin eğitim alanındaki yansımaları damgasını vurmuştur. Yaşam boyu öğrenme anlayışı çerçevesinde yetişkin eğitiminde kamusal sorumluluğun giderek azalarak öğrenmenin sorumluluğunun bireye ve projeci bir yaklaşım ile STK'lara havale edilmesi bu sürecin sonuçları olarak ortaya çıkmaktadır. Oysaki Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana köklü bir halk eğitimi geleneği ve MEB içinde yaygın bir halk eğitimi örgütlenmesi vardır. Sorun kamusal bir yetişkin eğitimi anlayışı ve eğitim öncelikleri çerçevesinde toplumun çok yönlü yetişkin eğitimi ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Akademi, alanın bilimsel bilgisini üreterek, yetişkin eğitimcilerini ve yetişkin eğitim bilimcilerini yetiştirerek Türkiye’nin yetişkin eğitimi ile ilgili ihtiyaçlarının karşılanmasına müdahale edebilir. Bunun gerçekleşmesi akademiye yetişkin eğitimi alanının yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir.

Yetişkin eğitiminin üniversitelerin eğitim bilimleri/eğitim fakültelerinde bölüm düzeyinde yapılandırılmaması alanın özerkliğini, akademik temsiliyetini, akademik kadroların genişletilmesi çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yetişkin eğitimi alanı Eğitim Bilimleri/Eğitim Fakülteleri içinde Yetişkin Eğitimi ya da Halk Eğitimi adı altında bölüm düzeyinde yapılmalı, bölümler eğitim fakültelerinde yaygınlaştırılmalı ve akademik kadrosu da yetişkin eğitimi alanında akademik kariyer yapanlardan oluşmalıdır. Bu ihtiyacı karşılayacak yetişmiş eğitim bilimciler mevcuttur, ne yazık ki bu kişiler, “yetişkin eğitim bilimcisi” olarak üniversitelerde istihdam edilmemekte, ya eğitimin diğer alt disiplinlerinde çalışmakta ya da üniversite dışında kalmaktadırlar.

Yetişkin eğitimi alanının meslekleşmesi uygulamada yetişkin eğitimi ile görevleri yerine getirenlerin bu alanın bilgisine sahip olmasını gerektirir. Mevcut durumda MEB içinde yetişkin eğitimi mesleğine giriş için bu alanda eğitim görmüş olmayı öngören bir yasal düzenleme mevcut değildir. Yetişkin eğitimi yüksek lisans ve doktora programları dışında uygulamada araştırma, planlama, örgütlenme gibi

uzmanlık gerektiren görevleri yerine getirecek olanların öğrenim görmesi için lisans programları yeniden açılmalıdır. MEB içindeki mevcut yetişkin eğitimi personelinin sertifikalandırılması sağlanmalı ve akademi bu süreçten sorumlu tutulmalıdır.

Öğrenmenin/Öğrenememenin Dayanılmaz Hafifliği

Rıfat Okçabol

Bilindiği gibi, tüm ülkeler 1980'lerden itibaren belirli ölçülerde ekonomik ve kültürel küreselleşmenin etkisinde kalmışlardır. Küreselleşme, ağırlıklı olarak piyasalaşma ve insan emeği ile aklının sömürülmesi doğrultusunda gelişmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak yaşamboyu öğrenme kavramı piyasacı bir içeriğe dönüştürülürken, 21. yüzyıl toplumunun, bilgi toplumu/öğrenme toplumu olacağı söylemiyle birlikte yetişkinlerde öğrenme konuları da gündeme gelmiştir.

Dünyanın Önceliği: Yetişkinlerde Öğrenme

Yaşamboyu öğrenme ve yetişkinlerde öğrenme konularına, Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve İşbirliği Örgütü (United Nations Education and Scientific Cooperation Organization - UNESCO), Avrupa Birliği (AB) ve AB dışında kalan gelişmiş ülkeler çok önem vermektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere ise bu konulara yeterince önem verilmediği görülmektedir.

UNESCO'nun Önceliği

1949 yılından bu yana her 10-12 yılda bir uluslararası yetişkin eğitimi konferansı düzenleyen UNESCO, beşinci konferansı 1997 yılında Hamburg'da düzenlemiştir. Bu konferansta, yetişkinler için çevre eğitimi, yetişkin-

Birinci Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı (1949)
Elsinore, Danimarka, 19-25 Haziran 1949

İkinci Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı (1960)
Montreal, Kanada, 22-31 Ağustos 1960

Üçüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı (1972)
Tokyo, Japonya, 25 Temmuz-7 Ağustos 1972

Dördüncü Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı (1985)
Paris, Fransa, 19-29 Mart 1985

Beşinci Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı (1997)
Hamburg, Almanya, 14-18 Temmuz 1997

Altıncı Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı (2009)
Belem, Brezilya, 01-04 Aralık 2009

lerde öğrenme, barış ve demokrasi, okuryazarlık ve öğrenme stratejileri, 21. yüzyılda kültürel yurttaşlık, yetişkinlerde öğrenme ve kadınların eğitimi gibi yetişkin eğitimiyle ilgili 33 konu, öncelikli konular arasında yer almıştır. UNESCO'nun 2009'da Belem-Brezilya'da gerçekleştirdiği 6. Konferans'ta da, yetişkinlerde öğrenme konusu yaşamboyu öğrenmenin önemli bir boyutu olarak öne çıkarılmıştır. Daha demokratik, barışçıl, üretken, sağlıklı ve sürdürülebilir bir toplum için yetişkinlerde öğrenme ve eğitim konusuna yatırım yapılmasının önemi vurgulanmıştır.

AB'nin Önceliği

AB'nin yürütme organı niteliğinde olan Avrupa Komisyonu, 1995'te öğrenme toplumuna vurgu yapan bir Beyaz Bülten yayımlamıştır. Bireylerin gerekli bilgi ve becerileri kazanarak ekonomik, bilimsel ve teknolojik gelişmelerle değişimlere uyum sağlamasında eğitim-öğretimin oynadığı role değinip bireyleri yeni bilgiler kazanmaya teşvik ederek okul ve iş sektörünü bir araya getirmeyi hedeflemiştir. AB, yetişkinler için yaşamboyu öğrenme bağlamında Grundtvig¹ ve Jean Monnet² programlarını başlatmıştır. AB, 2000 Kasım'ında yayımladığı 'Yaşamboyu Öğrenme Memorandumunda, yaşamboyu öğrenmenin genel çerçevesini, "1. Herkes için yeni temel beceriler; 2. İnsan kaynaklarına daha fazla yatırım; 3. Eğitimde yeniliklerin ve yeni yöntemlerin geliştirilmesi; 4. Her türlü eğitime değer verilmesi/ belgelendirilmesi; 5. Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin yeniden gözden geçirilmesi; 6. Eğitimin mümkün olduğunca öğrenenlere yakınlaştırılması" olarak belirlemiştir (Avrupa Komisyonu, 2000).

AB üyesi ve üyeliğe aday ülkelerin yükseköğretimle ilgili bakanları, 19 Haziran 1999 günü Bologna'da yaptıkları toplantıda, Bologna Bildirgesi'ni yayımlamışlardır (YÖK, 1999). Bu bildirmede, AB yurttaşlarının hareketliliğini, istihdam edilebilirliğini ve tüm kıtanın gelişimini sağlamak için Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) ile Avrupa Araştırma Alanı (AAA)'nın oluşturulmasının önemi vurgulanmıştır. Bilgi Avrupa'sının toplumsal ve beşeri gelişimi için 21. yüzyılın beklentilerine ayak uydurabilecek ortak toplumsal ve kültürel değerler konusunda bilinçli Avrupa yurttaşlığının zenginleştirilmesinin vazgeçilmez olduğu dile getirilmiştir. Bu bildirmeden sonra başlatılan sürece Bologna Süreci denmekte, 1-2 yılda bir yapılan toplantılarla, yetişkin eğitimi/yaşamboyu öğrenme ile ilgili kararlar alınmaktadır. Bu sürece, AB üyesi ve aday ülkeler dışından da dâhil olan ülkeler vardır ve tüm ülkeler bu sürecin kararlarını uygulamak durumundadır.

AB, 1996 yılını Avrupa Yaşamboyu Öğrenme yılı olarak ilan ettikten sonra, 1997'yi ırkçılık karşıtlığı yılı, 2001'i diller yılı, 2007'yi eşit haklar yılı, 2008'i kültürlerarası diyalog yılı ve 2012 yılını da faal yaşlanma yılı olarak ilan etmiştir. Bazı yıllarda öne çıkarılan bu kavramlar, ırkçılık karşıtlığı, (ana) diller, eşit haklar ve kültürlerarası diyalog (uygulamalara pek yansıtılmamış olsa da), AB'nin yaşamboyu öğrenme konusuna yaklaşımının insancıl ve toplumsal boyutuna işaret etmektedir.

AB, 2006 yılında da, yaşamboyu öğrenme konusunda şu 8 anahtar yeterlikler çerçevesini benimsemiştir: “1. Ana dilde iletişim; 2. Yabancı dillerde iletişim; 3. Matematiksel yetkinlik ve fen ve teknolojide temel yetkinlikler; 4. Dijital yetkinlik; 5. Öğrenmeyi öğrenme; 6. Sosyal ve beşeri yetkinlikler; 7. Girişim ve girişimcilik anlayışı; 8. Kültürel bilinç ve ifade” (Avrupa Komisyonu, 2006). Avrupa Komisyonu (2018), 17 Ocak 2018'de anahtar yeterliklerin daha ileri düzeylerde gerçekleştirilmesi doğrultusunda, eğitimin sosyal adalet, etkin yurttaşlık kadar Avrupalı kimliği ile içindeki farklılıkları tanıma konusundaki önemine vurgu yaparak, bazı önerilerde bulunmuştur. Yeni öğrenme yollarının bulunması gerektiğine işaret etmiştir. Yaygın öğrenmenin, kişilerde eleştirel düşünme, çözümlenme becerisi ve yaratıcılık gibi bilişsel yetkinliği geliştirme konusundaki rolüne değinmiştir. Ulusal yaşamboyu öğrenme stratejileri hazırlayıp anahtar yeterliklerin geliştirilmesi gereğini bir kez daha vurgulamıştır.

Katılımcı Demokratik Yurttaşlık

Yetişkinlerin siyasal kararlardan uzak kalması ve seçimlerde oy verme oranının düşmesi sıkıntısını yaşayan gelişmiş ülkeler, 1990'lardan itibaren, ABD'de (Branson, 2004), İngiltere'de (Breslin, 2004) ve diğer gelişmiş ülkelerde, katılımcı demokratik yurttaş ve öğrenme toplumu yaratma çabası içine girmiştir. Demokratik bir toplumda ve barış içinde yaşamak için yetişkinlerin politik yaşama

katılımları önem kazanmış bu konudaki gelişmeler için demokratik kitle örgütleri³ öne çıkmıştır. Başta katılımcı demokratik yurttaşlık olmak üzere yetişkin eğitiminin sorunsal alanlarında etkin çalışmalar içine girmişlerdir. Öğrenen insan değişime/dönüşüme sağlıklı bir şekilde ayak uydurabildiğinden, piyasacı küresel sömürgeciğin yarattığı sorunların çözümlerinin öğrenme toplumu anlayışıyla bulunabileceği benimsenmiştir (Yang, 2015: 49-50).

Türkiye'nin Önceliği: Gerçekle ve Çağdaşlıkla Bağdaşmayan Öğretiler

Son 1-2 yıla kadar AB'ye tam üye olma çabasında olan Türkiye, tam üye olabilmesi için uyması gereken AB müktesebatı çerçevesinde, 2009-2013 dönemi ve 2014-2018 dönemi için iki "Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi" hazırlamıştır (MEB, 2009; 2014). Ancak bu belgeler, AB'nin önem verdiği yetişkinlerin mesleki gelişimi konusunda bir hareket yaratmışsa da, kültürel gelişim konusunda hiçbir girişimde bulunmamıştır (Okçabol, 2015). Bu bağlamda tam da tersi yapılmakta, yetişkinleri çağdaş anlayış ve kültürden uzaklaştıracak öğretiler giderek artmaktadır. AB ülkelerinin çoğu önerilen reformların önemli bir bölümünü gerçekleştirmiş olsa da (Avrupa Komisyonu, 2018), Türkiye'de bir ilerleme olmamıştır. Türkiye'de ilerleyen uygulama, ilgili alanlarda çalışmaları olanların dışında katılanların büyük çoğunluğunun yurttaşlık bilinci ve / ya da genel kültür kazanamayacağı (ve de hatta tam da ters yönde gelişim göstermelerine yol açabilecek) Arapça, Osmanlıca ve Kuran kurslarının açılması olmaktadır.

AB Üyesi Olmaya Çalışırken Tersini Yapma

Türkiye'nin önemli bir sorunu, dünyada geçerli olan yaklaşımlara uzak durmasıdır. UNESCO'nun kararlarına uymadığı gibi, imzaladığı evrensel bildirgelere de uymamasıdır. Örgün ve yaygın eğitimde, çağdaş değerlere sahip katılımcı demokratik yurttaş yetiştirme

amacında olmamasıdır. AB müktesebatına uyum sağlamaya çalışırken bile, Yaşamboyu Öğrenme Memorandumunda belirtilen yaşamboyu öğrenmenin genel çerçevesi yanında yaşamboyu öğrenme konusundaki 8 anahtar yeterlik konularında da adım atmamasıdır. Örneğin anahtar yeterliklerle ilgili olarak Türkiye’de, anadilleri farklı olanlar, hâlâ kendi dillerini okullarda öğrenme fırsatı bulamamaktadır. Öğretim dili olan Türkçe okuyup yazamayan yetişkin sayısı, çoğunluğu kadın olmak üzere iki milyona yaklaşmaktadır. Yabancı dil konusunda, meslekleri gereği yabancı dil bilmeleri gerekenlerin dışında, yeterli iletişimde bulunabilecek yetişkin sayısı çok sınırlıdır. Turizm sektöründe çalışanlar, ancak alışveriş için yeteri kadar yabancı dilde iletişim kurabilmektedir. Birden fazla yabancı dil bilen, meslekleri gereği bilmesi gerekenlerin dışında yok denecek kadar azdır.

OECD, üçüncü anahtar yeterlik alanında, yetişkinlerin sözel ve sayısal beceriler ile teknoloji yoğun ortamlarda problem çözme becerileri ile ilgili araştırmalar yapmaktadır. OECD’nin son araştırmasının Türkiye ile ilgili bulguları, bu beceri alanlarının her birinde yetişkinlerin OECD ülkeleri içinde en alt düzeylerde olduğunu göstermektedir (Emin, Sunar ve İpek, 2016). Özetle yetişkinlerin büyük bir kısmı çağın gerektirdiği becerilerden yoksundur; kadın ve erkek arasındaki en büyük beceri farkının bulunduğu ülke Türkiye’dir. Bu konudaki başarısı Türkiye ortalamasının çok üstünde olan AB, başarı ortalamasını yükseltmek için yoğun bir çaba sarf etmektedir. Ne yazık ki, örgün eğitim öğrencilerinin edinimlerin ölçen uluslararası PISA araştırmaları da, öğrencilerimizin yetersizliğini ortaya koymaktadır. Ancak bakanlık, yetişkinlerin olduğu kadar örgün eğitimdeki öğrencilerin de, “matematiksel yetkinlik ve fen ve teknolojide temel yetkinlikler” konularını ciddiye almadığı gibi, uygulamaya koyduğu yeni öğretim izlencesiyle, öğrencilerin bu konularda var olan yeterliklerini de yok edecektir. Türkiye için diğer anahtar yeterlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve

beşeri yetkinlikler, girişim ve girişimcilik anlayışı ile kültürel bilinç ve ifade alanları ise daha da sorunlu alanlardır.

Türkiye'nin örgün eğitim, yetişkin eğitimi ve yaşamboyu öğrenme konularına yaklaşımının, ne yazık ki, AB ve diğer gelişmiş ülkelerdeki yaklaşımların tam da tersi yönde olduğu görülmektedir. Diğer ülkelerde etkin-katılımcı demokratik yurttaşlık, sosyal adalet, barış ve hoşgörü gibi değerler öne çıkarılırken, Türkiye'de tam da bu değerlere zıt değerler öne çıkarılmaktadır. Bu durum toplumsal yaşamda da karşılık bulmaktadır.

Toplumda Yurttaşlık Algısında Değişim

Akşit ve diğerlerinin (2015) araştırmasına göre, 1999-2011 yılları arasında, öncelikli kimlik konusunda, TC yurttaşı olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 34,1'den 15,5'e düşmüştür (Çizelge 1). Bu arada "Türküm" diyenler yüzde 20'den 30'a ve "Müslümanım" diyenler de yüzde 37,5'dan 47,1'e yükselmiştir. "Türküm/Müslümanım" diyenlerin sayısı artarken, toplumun farklılıklara karşı hoşgörüsü ise azalmaktadır. Toplumun, yüzde 59'u başka inançtakilerle komşu olmak istememekte, yüzde 79'u tek doğru dinin kendi dinleri olduğunu düşünmekte, yüzde 84'ü eşcinsellerle, yüzde 74'ü AIDS'lilerle, yüzde 68'i nikâhsız yaşayan çiftlerle, yüzde 64'ü Tanrıya inanmayanlarla ve yüzde 48'i de Hıristiyan olanlarla komşuluk yapmak istememektedir (Esmer, 2011).

Çizelge 1. Toplumun Kimlik Önceliği (%)

Öncelik verilen kimlik	Yıllar	
	1999	2011
Türk	20,8	30,4
Müslüman	35,7	47,1
T.C. Yurttaşı	34,1	15,5
Diğer	09,4	07,0

Kaynak: Akşit ve diğerleri, 2011: 487.

Toplumun yukarıda özetlenen yurttaşlık algısında ve hoşgörü düzeyindeki genel durumu, tabii ki, 12 Eylül 1980 darbesiyle başlatılan ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) döneminde hızlanıp yoğunlaşan gerici örgün ve yaygın eğitim ile yaygın öğretilerin sonucudur. AKP iktidarının 2002-2011 yılları arasında, örgün eğitimde imam hatibe giden öğrenci sayısı 64 binden 268 bine ve ilahiyat fakültesine giden öğrenci sayısı 9 binden 27 bine çıkarken, yaygın eğitimde de Kuran kurslarına gidenlerin sayısı 118 binden 297 bine çıkmıştır (Çizelge 2). Bir başka etken, ilk ve ortaöğretimde zorunlu olan din kültürü ve ahlak bilgisi dersidir. Diğer önemli bir etken ise, AKP'lilerle yandaşlarının eylem ve söylemlerinden kaynaklanan öğrenmeler ya da öğrenememeleridir.

Çizelge 2. Din Öğretiminde Sayısal Gelişmeler

Yıllar	İmam Hatip		İlahiyat Fakültesi		Kuran Kursu	
	Okul	Öğrenci	Fakülte	Öğrenci	Kurs	Katılımcı
2002-2003	450	64.534	20	9.181	3.984	118.335
2007-2008	456	129.274	20	4.152	7.036	249.973
2011-2012	537	268.245	35	27.385	8.696	297.247
2016-2017	4.123	1.297.282	58	83.256	15.742	1.149.062

Kaynak: Okçabol, 2013; MEB ve TÜİK yayınlarından derlenmiştir.

Toplumun 2011'deki genel durumu, 4+4+4 yasasının kabul edilmesiyle hızlanan gerici dönüşümlerin öncesindeki durumdur. Örgün ve yaygın dini öğretimde son beş yılda (2011-2012 sonrasında) gözlenen sayısal artışlar, gidişin ne yönde olduğunu göstermektedir (Çizelge 2). Bu dönemde, imam hatibe gidenler bir milyon 297 bine ve ilahiyata gidenler 83 bine çıkarken, Kuran kurslarına gidenler de bir milyon 149 bine yükselmiştir. Bu rakamlara ilaveten, 300 bine yakın öğrenci açık imam hatip okullarında okumakta ve camilerde açılan yaz Kuran kurslarına giden çocukların sayısı da iki milyona

yaklaşmaktadır. Bu rakamlara ek olarak da bir milyon dolayında öğrenci, seçmeli din derslerini almaktadır.

Örgün/Yaygın Öğretimle Yurttaşlıktan Uzaklaşma. Bilindiği gibi insanlar, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında öğrendiklerinin çok daha fazlasını yaşam içinde öğrenmektedirler. Hemen her öğrenme olayında, öğretene ile öğrenen vardır. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında, öğretene isteyerek ve bilerek bir şeyler öğretirken, öğrenen de genelde bilerek ve isteyerek öğretene öğreteceği konuları öğrenmek için oradadır. Bu nedenle, örgün eğitim kurumlarında gerçekleşen öğrenmeler, örgün öğrenme ve yaygın eğitim kurumlarında gerçekleşen öğrenmeler de, yaygın öğrenmeler olmaktadır. Yaşam içindeki öğrenmeler ise, iki farklı yolla gerçekleşmektedir. En yaygın olan yol, öğretene öğretme amacı yokken öğrenenin öğrenme amacı taşıdığı durumda ya da öğretene öğretme amacı varken öğrenenin öğrenmeyi amaçlamadığı durumda bir şeyler öğrenilmesidir. Bu iki farklı durumdan birinde gerçekleşebilen öğrenmeler, örgün (formal) ve yaygın (non-formal) öğrenmeler değil algın (in-formal) öğrenmeler ya da MEB'in (2014) deyişiyle "serbest öğrenme" olmaktadır. Yaşam içinde gerçekleşen ikinci tür öğrenme yolu, öğretene bir şeyler öğretme amacı ve öğrenenin de bir şeyler öğrenme amacı yokken öğrenenin bir şeyler öğrenmesidir. Bu tür öğrenmelere de, rasgele-gelişigüzel öğrenme denmektedir.

Örgün öğretimde son yılların en önemli dönüşümü, 2017-2018 öğretim yılında uygulamaya konan öğretim izlencesidir. Bu 2017 izlencesinin temel ilkelerinden birine göre, öğrenciler, günlük sorunların çözümünü din kitabına ve hadislere göre çözecektir. Bu izlenceyle bilimsellikten uzaklaşılacak, öğrenciler, evrensel ve demokratik değerlerle değil de, Osmanlı, padişah ve hilafet anlayışıyla yetiştirileceklerdir. Yaygın eğitimde de, Osmanlıca, Arapça ve Kuran kurslarındaki artışlar, yetişkinleri demokratik yurttaşlığa değil, tebaa/ümme olmaya hazırlayacak kurslardır. Bu duruma bir de

AKP'lilerle yandaşlarının gerici eylem ve söylemlerinden kaynaklanan öğretiler ya da öğrenememe durumları eklenince, geleceği ve neler yapılması gerektiğini düşünmek kaçınılmaz olmaktadır.

Algın Öğrenmelere Yol Açan Eylem ve Söylemlerle

Toplumsal yaşamda algın öğrenmelere yol açan öğretiler çoktur. Bu tür öğretiler ağırlıklı olarak AKP'liler başta olmak üzere AKP'nin yandaş kuruluşu haline gelmiş/getirilmiş kurumlarda çalışanların gerici eylem ve söylemlerinden kaynaklanmakta ve iktidarın hâkim olduğu kitle iletişim araçlarıyla, neredeyse topluma dayatılmaktadır.

Kişilerin yeni bir şeyler öğrenmesi, öğrenim düzeyi yükseldikçe, yaşantı birikimi zenginleştikçe, bilişsel ve duyuşsal gelişim gösterdikçe kolaylaşmaktadır. Öte yandan "erkek" egemen, piyasacı, ırkçı ve gerici öğretilerden geçenlerle kadının ikinci sınıf vatandaş sayıldığı ve hatta dövüldüğü ailelerde yetişenlerin yeni şeyler öğrenmesi ise pek kolay olmamaktadır. Eğitim sistemimiz, kişilerde yeterince bilişsel ve duyuşsal gelişim sağlayamadığı/sağlamadığı gibi, okuma, öğrenme, düşünme, sorgulama ve eleştirme alışkanlığı da kazandırmamaktadır. Bu tür gelişim gösteremeyenlerle baskıcı ortamlarda büyüyenler, genelde duyduklarını ve okuduklarını pek irdeleyememekte, kendilerinin özgürleşmesine yardımcı olacak gerçek bilgilere dayalı öğretilere kapalı olurken kendilerini daha da bağımlı kılacak ve genelde gerçeklerle bağdaşmayan öğretilere daha açık olmaktadır. Bilişsel ve duyuşsal gelişim gösteremeyenlerin, öğrenme alışkanlığı edinemeyenlerle baskıcı ortamlarda büyüyenlerin, bir cemaatin ve /ya da güçlü kişinin peşine takılıp onların eylem ve söylemlerle yaydıkları öğretilere, sorgusuz sualsiz inanmaları da kolaylaşmaktadır. Bu kesim ve bilincini yeterince kullanamayanlar, yeni şeyler öğrenme konusunda hem tembel olmakta, hem de kendi ruhsal dengesini sarsacağı korkusuyla, kendilerini özgürleştirecek gerçekleri öğrenmeye direnç göstermektedir. Bu kesim, AKP'nin ve yandaşlarının gerici eylem ve

söylemlerinden kaynaklanan ve kendilerini daha da bağımlı kılacak öğretilerden⁴ daha çok etkilenmektedir. Hele eylemi/söylemi gerçekleştiren kişi öğrenenin gözünde tanınmış, sevilen ve/ya da güvenilen bir kişi olduğunda, eylemden/söylemden kaynaklanan öğretiye inanma olasılığı daha da artmaktadır. Bu tür konuların yandaş medya aracılığıyla defalarca tekrarlanması, inanmayı ve öğrenmeyi daha da kolaylaştırmakta, yaygınlaştırıp pekiştirmektedir. Bilişsel ve duyuşsal gelişim gösterenler, bilimselliğe, eşitliğe ve insan haklarına önem veren eğitim sisteminde yetişenler, yeterince bilinçli olanlar, irdeleme yapabilip gerçekleri öğrenmeye daha açık ve yatkın olduklarından, diğerlerine göre kolayca sağlıklı ve kendilerini özgürleştirici algin öğrenmeler⁵ edinebilmektedirler.

Albert Einstein'ın, "Önyargıları parçalamak, atomu parçalamaktan zordur" ya da Mark Twain'in "Bir insana kandırıldığını anlatmak onu kandırmaktan çok daha zordur" demeleri, insanların düşüncelerini değiştirmelerinin kolay olmadığını ve kimilerinin kendilerini özgürleştirici öğrenmelere kapalı olduğunu gözlemlemiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Toplumumuzda önemli bir kesimin kendilerini özgürleştirecek öğretilere kapalı oldukları görülmektedir. Örneğin ilahiyatçılar içinde kızların/kadınların saçını örtmesi gerektiğini söyleyenlerle örtünmenin şart olmadığını söyleyenler⁶ varsa da, kızlarımızın/kadınlarımızın önemli bir bölümü, özgür kalmayı değil de türbana girmeyi öğrenmektedir. Benzeri bir durum örneğin, parti liderlerinden "Lozan'da kandırılmış olduğumuzu" öğrenenlerinin çoğunun, parti lideri "Lozan büyük bir zaferdir" dediğinde de, sorgulamadan bu kez "Lozan'ın bir zafer olduğu"na inanmalarıdır. Bir parti lideri, "Yönetim sistemi bir kişinin eline kaldıysa vay halimize! Bizim yerli malı Hitler'e, .. tahammülümüz olamaz, bu iyi biline" (15 Ağustos 2015) dediğinde, başkanlık sistemine karşı çıkmayı öğrenen partililerin önemli bir bölümünün, parti lideri, 16 Nisan 2016 halkoylamasında başkanlık sistemini destekletince, bu kez de başkanlık sistemini benimsemeyi öğrenmeleridir.

Aynı konuda, A dendiğinde A'yı ve sonra A'nın tersi B dendiğinde de, B'yi öğrenenler olduğu gibi, aynı eylemden/ söylemden farklı öğrenmeler de olabilmektedir. Örneğin Başbakan 15 Temmuz 2008'de, Ergenekon davasını kastederek "Ben bu davanın savcısıyım" demişti. Bu söylem üzerine, daha öncesinde edindiği bilgilerle bu davanın düzmece bir dava olduğunu öğrenmiş olanların algın öğrenmeleriyle, böylesine bir birikimi olmayanlarla askerleri sevenlerle sevmeyenlerin, ... algın öğrenmeleri genelde farklı olmuştur.

TBMM Başkanlığı, 18 Kasım 2011 tarihinde, "Sultan Abdülmecit ve Dönemi Sempozyumu"nu düzenlemiştir. Sultan Abdülmecit, kendisini sultan yapacaklara söz verdiği için Osmanlı Meclisi Mebusanı'nı açıp hemen arkasından kapatıp 33 yıl baskıcı bir yönetim gösteren ve halk egemenliğine karşı olan II. Abdülhamit'in babasıdır. TBMM, halk egemenliğini yansıtan ve halk adına hareket eden bir tek kişinin iradesine son veren bir kurumdur. Padişah ise yönettiği insanları kul olarak gören ve aynı zamanda halife olan bir kişidir. Bu tür bilgileri bilenlerle halk egemenliğini benimseyenlerin bu eylemden edindikleri algın öğrenmeler ile diğerlerinin öğrenmeleri de farklı olabilmektedir.

AKP lideri 19 Şubat 2012'de partisinin gençlerine seslenirken, "Dininin ve kininin davacısı olan bir gençlik" istemiştir. Bu toplumda dindar olup kin tutmanın caiz olmadığını ve dindar olmasa da kin tutmanın sağlıklı bir durum olmadığını bilenler vardır. Ramazan aylarında mahyalarda (camilerde minareler arasına gerilen afişlerdeki yazılarda) "Kin tutma" yazıldığını görenler çoktur. Duyuşsal gelişim gösterip vicdan sahibi olup kin tutmamaya çalışan insanlar da çoktur. Başbakanın yukarıdaki söyleminde, bu kesimin edineceği algın öğrenmelerle diğerlerin algın öğrenmeleri de farklı olabilmektedir. Aşağıda örneklenen eylem ve söylemler, öğrenenin kişisel durumuna göre ya kişiyi bilinçlendirip özgürleştirecek ya da

kişiyi hem gerçeklerden uzaklaştıracak hem de bağımlı kılacak öğrenmelere yol açabilmektedir.

- Bir AKP milletvekilinin, “En iyi insan, Kuran-ı Kerim’i bilen insandır” demesi.
- Bir AKP’li belediye başkan yardımcısının, “Bizim kadınlardan alacağımız eğitime ihtiyacımız yok” demesi.
- AKP’lilerin Gezi Parkı olayları sırasında, “Camide içki içildi” demesi üzerine, olayı görmedikleri halde bazı yazarların, “Gözlerimle gördüm” diye yazması. Sonradan bu söylemin gerçek olmadığına ortaya çıkması.
- “Haram parayla, yolsuzluk parasıyla hacca gidilir mi?” sorusuna, Diyanetin, “Helaldir gidilir” demesi.
- Bir ilahiyatçının, Dicle Üniversitesi’nde derslere başı açık giren kızlara, “Sizin yüzünüzden melekler derse gelmiyor” demesi.
- Giresun Bulancak’ta bir camiye Cumhurbaşkanı’nın fotoğrafı olan afiş asılması.
- Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi’nin Fetöcü olduğu için Hakan Şükür’e 2012’de verdiği fahri doktora unvanını, 2017’de aynı gerekçeyle geri alması.
- Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi’nin Eylül 2017’de, Başbakan B. Yıldırım’a, “Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi alanında, Türk siyasal hayatı ve kamu yönetimine üstün katkılarından dolayı fahri doktora vermesi.
- Artuklu Üniversitesi’nin rektörünün, “En iyi tedavi, ruhi tedavi ve namazdır” demesi.

- Biga milli eğitim müdürünün, ilk ve ortaöğretim kurumlarına bir genelge göndererek kız öğrencilerin, “Kadınlar Neden Örtünmelidir” konferansına katılmalarını istemesi.
- Tecavüzcülere ve kadın katillerine “iyi hal” indirimi yapılırken, kendisine 3 yıl boyunca tecavüz eden kişiyi öldüren bir kadına, iyi hal indirimi yapılmaması.
- AKP liderinin, “Kızlarımızın başını örttük diye belki Allah razı olsun dersiniz; İsteddiğiniz kadar bağırın, çatlayın, patlayın, AKM'yi yıktık” demesi.
- Metrobüste ayaktaki yolcuların tutundukları halkaların bir bölümünde dini söylemler vardır. Bunlardan birinde, “Müslüman: Elinden ve dilinden diğer Müslümanların zarar görmediği kişidir” denmesi.
- “Her Anneye Lazım” adlı bir kitapta, örneğin “Bir erkek hanımı ile cima ederken cima esnasında erkek de kadın da Allah dostlarını, alimleri salih insanları düşünür de bu birleşmeden hanımefendi hamile kalırsa, doğacak olan çocuğun kalp, beyin ve ruh yapısı o andaki hayale göre oluşacağını” yazılması.
- "Şifa Ayetleri" adlı kitapta, örneğin, “insan bedeninin penis dâhil her organını iyileştirmek için bir ayetin” var olduğunun söylenmesi.

Temel Sorun: Yaşamboyu Öğrenme

Türkiye’de son yıllardaki gelişmeler, örgün ve yaygın öğretilerle yukarıda örneklenen eylem ve söylemlerin öğretilerinde genelde, demokratik, barışçıl, üretken, hoşgörülü, sağlıklı ve sürdürülebilir bir toplum hedefi yoktur. AB’de öne çıkan, ırkçılık karşıtı, diğer dilleri önemsetecek, eşit haklar anlayışını geliştirecek ve kültürlerarası diyaloga kapı açabilecek öğretiler de yoktur. Gelişmiş ülkelerde

sağlıklı bir toplum yaratma konusunda önemli adımlar atılırken Türkiye'deki gelişmeler ise kısaca şöyledir: Tesettüre girme, erkeğin kadından üstün olduğunu sanma, çocuk evlilikleri, çocuk/kadın istismarı, cemaatleşme, yurttan barış ve dünyada barıştan uzaklaşma, II. Abdülhamit- padişah- halife- Osmanlı-Arapça hayranlığı, cihat anlayışı, laiklik ve bilimsellik karşıtlığı, ... giderek artmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun (2017) 1 Mart 2017 günü açıkladığı beyaz kitap ile AB; 2025'te daha çağdaş bir AB'yi hedeflerken, AKP, duvarlar astığı "Kutlu yürüyüşe devam" afişleriyle, 2023'te daha gerici bir yaşamı hedeflemektedir.

Bu nedenle Türkiye'nin bir temel sorununu, örgün, yaygın ve algın öğrenmelerin ağırlıklı olarak kişiyi özgürleştirecek, onu katılımcı demokratik yurttan yapacak ve yaşamboyu sağlıklı öğrenmeler edinebilecek bir nitelikte olmamasıdır. Uygulanan öğretim izlenceleriyle ve de yukarıda örneklenen üstelik her gün artan eylem ve söylemlerle gerçekleştirmeye devam edecek öğrenmelerle, toplumun çağdaş bir toplum olma sürecine girmesi imkânsızdır.

Çözüm: Yaşamboyu Öğrenme

Toplumun günümüzdeki hali, okul içi ve okul dışı öğrenmelerin-yaşamboyu öğrenilenlerin bir sonucu olduğu gibi, çağdaş dünyayı yakalamamanın yolu da, yaşamboyu öğrenmelerden geçmektedir. Yaşamboyu öğrenmelerle çağdaş dünyayı yakalamamanın yolu, örgün ve yaygın öğretilerle eylem ve söylem öğretilerinin kişileri özgürleştirecek, onları katılımcı demokratik yurttan yapacak öğretilerden oluşmasından geçmektedir. Özellikle Türkiye'de, örgün ve yaygın eğitim iktidarın tekelinde olduğu gibi, eylem ve söylem öğretileri de ağırlıklı olarak iktidar ve yandaşlarının tekelindedir. Dolayısıyla istenen nitelikte yaşamboyu öğrenmelerin olabilmesi için en geçerli yol, bu iktidarın yerine çağdaşlaşmayı benimseyecek partileri iktidara taşımaktır.

Küreselleşmenin etkisiyle, insancıl temelleri ağırlıkta olan yaşamboyu öğrenme anlayışı son yıllarda değişikliğe uğramıştır. Bu nedenle pek çok ülkede ve Türkiye’de örnekleri görüldüğü gibi, yetişkin eğitimcileri genel niteliklerine göre, piyasacı anlayışta olan ve topluma değer veren yetişkin eğitimciler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Piyasacı olanlar, genelde insan emeğinin, aklının ve inancının sömürülmesini sorun etmemektedirler. Topluma değer veren (toplumcu) yetişkin eğitimciler ise, insan emeğinin, aklının ve inancının sömürülmesine karşı çıkıp insanın sosyal kültürel gelişimine öncelik vermektedirler. Dolayısıyla piyasacı eğitimciler, bir bakıma iktidarların sömürüye dayalı politikalarıyla uyum içinde çalışmalarını sürdürebilirler.

Ancak toplumcu yetişkin eğitimcinin önemli bir işlevi, yetişkini emek-akıl ve inanç sömürsünden kurtulmasına yardımcı olmaktır. Emeği-aklı-inancı sömürülen insan, ancak, sömürüldüğünün ayırımına varabildiğinde, kendisini sömürenlerden kurtaracak yolları aramaktadır. Yetişkinin sömürüldüğünün ayırımına varması ise onun, kendisini özgürleştirecek gerçekleri öğrenmesiyle mümkündür. Toplumcu yetişkin eğitimcinin bu işlevi, çağdaş anlayış sahibi iktidarlar olsa da, devam edecek bir işlevdir. Çünkü bir yandan, çağdaş anlayışta olan iktidarlar da, zaman zaman sömürüye kalkışabilmektedirler. Öte yandan da, iktidarın çağdaşlaşmasıyla toplumda var olan emek-akıl-inanç sömürücüleri yok olmamakta ve belki de kendi iktidarlarından daha da şiddetli bir biçimde kişileri bağımlı kılacak öğretileri artırıp sürdürebilmektedirler. Ayrıca emperyalistler, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeleri sömürerek varlıklarını sürdürdüklerinden, iktidarda hangi anlayış olursa olsun, dış kaynaklı sömürüler de devam edecektir. Bir başka deyişle, toplumcu yetişkin eğitimcilerin, hangi anlayışlar iktidar olursa olsun, yetişkinlerin kendilerini özgürleştirecek, önyargılarını parçalayacak ve kandırıldıklarını anlayacak gerçekçi öğrenmelerden geçmelerine yardımcı olma sorumluluğu devam edecektir. Bu bağlamda

demokratik kitle örgütlerine de, kendi ilgi alanları çerçevesinde ulaşabildikleri yetişkinlerin gerçeği öğrenmelerine yardımcı olma sorumluluğu vardır. Bir alanda gerçeği öğrenen yetişkinin, başka alanlarla ilişkili gerçekleri öğrenme merakı, ilgisi ve yeni şeyleri öğrenme becerisi de artabilecektir.

Öğrenme yeteneğimiz ve yeni öğrenmelere açık oluşumuz ile eylem ve söylemleri algılayışımız, bilincimizin inançla, imanla, şıhla/şeyhle ve art niyetli sözde öğretmenlerle ya da özgürleştirici bilimsel bilgi ve düşüncelerle oluşmasına bağlı olarak farklı olmaktadır. Bilinci inançla, imanla, şıhla/şeyhle ya da art niyetli öğretmenin öğretileriyle oluşanların, sorgulaması, eleştirmesi, merak edip araştırması zorlaşırken, iyi niyetli olmayanlar tarafından kandırılmaları da kolaylaşmaktadır. Bilinci özgürleştirici bilimsel bilgi ve düşüncelerle oluşmuş olanlar ise, kandırılmaları zorlaşırken, kendilerini özgürleştirecek öğrenmeler edinmeleri de kolaylaşmaktadır.

Aydınlanmanın temeli, insanın aklını kullanma cesaretine sahip olmasıdır. Toplumun karanlığa girmemesi, çocuk, genç ve yetişkinin, aklını kullanma cesaretine sahip olması, ancak özgürleştirici öğrenmelerle mümkün olabilmektedir. Özgürleştirici öğrenmelerin yaşanabilmesi için, toplumcu yetişkin eğitimcilerin, sorgulama, eleştirme ve merak edip araştırma alışkanlığı kazanamamış yetişkinlere ulaşip onlarda bu tür becerileri geliştirme yollarını arayıp bulmaları beklenmektedir. Yetişkinlerin sorgulama, irdeleme ve kendilerini özgürleştirecek türden öğrenmeleri gerçekleştirme becerileri gelişmedikçe, kendilerini daha da bağımlı kılacak öğrenmeler edinmelerinin önü kesilmeyecek ve Türkiye çağdaş değerlerden uzaklaşmaya devam edecektir.

¹ Grundtvig Programı, yetişkinlere yaşamları boyunca bilgi ve niteliklerini geliştirmek için olanaklar sunup onların istihdam olasılığını yükselterek toplumda meydana gelen değişikliklere uyum sağlamalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

² Bir iş yerinde çalışanlarla üniversite öğrencilerinin yararlanabildiği, Türkiye’de de AB müktesebatı konusunda bilgi sahibi personel sayısını artırmayı amaçlayan ve AB Bakanlığı tarafından yürütülen bir burs programıdır.

³ Örneğin Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konseyi (International Council for Adult Education- ICAE), Yetişkinlerin Eğitimi Araştırmaları Avrupa Topluluğu (European Society for Research on the Education of Adults- ESREA), Avrupa Üniversiteleri Sürekli Eğitim Ağı (European Universities Continuing Education Network- EUCEN) ve Yetişkin Eğitimi Avrupa Derneği (European Association for Education of Adults- EAEA) (Okçabol, 2006).

⁴ Örneğin deprem nedeninin, yörede işlenen günahlar nedeniyle olması.

⁵ Örneğin bir fay kırılması sonucunda deprem olması.

⁶ Örneğin ilahiyat doçenti Dr. Bahriye Üçok, TRT’de katıldığı türban konulu bir açık oturumda, Kuran’dan ayetlerle örnekler vererek, İslamiyet’te örtünme zorunluluğunun olmadığını açıklamıştır. Sonra da 6 Ekim 1990’da bir suikasta kurban gitmiştir.

Kaynakça

- Akşit, B.; Şentürk, R.; Küçükural, Ö. ve Cengiz, K. (2015). **Türkiye’de dindarlık**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Avrupa Komisyonu (2018). Komisyonun yaşamboyu öğrenme için anahtar yeterlikler hakkındaki önerisi, <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>, erişim tarihi: 18 Nisan 2018.
- (2017). White paper on the future of Europe: Reflections and scenarios fort he U27 by 2025. Bırüksel: COM(2017)2025 of 1 March 2017, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf, erişim tarihi: 18 Nisan 2018.
- (2006). Recommendation of the European parliamnet and of the council: on key competencies for lifelong learning, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006H0962>, erişim tarihi: 18 Nisan 2018.
- (2000). **Commission staff working paper. A memorandum on lifelong learning** (Brussels, European Commission), http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf, erişim tarihi: 18 Nisan 2018.
- Branson, M. S. (2004). **Education for citizenship and the teaching of democracy in schools**. Çanakkale (Turkey): Paper presented in the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale Onsekiz Mart University: May 20-22, 2004.
- Breslin, T. (2004). **Citizenship education for a changing world**. Çanakkale (Turkey): Paper presented in the International Symposium on Democracy Education, Çanakkale Onsekiz Mart University: May 20-22, 2004.
- YÖK (1999). **19 Haziran 1999 Bologna Bildirgesi**, <http://yok.gov.tr/web/uluslararası-iliskiler/bologna-bildirgesi-1999->, erişim tarihi: 20 Nisan 2018.
- Emin, K.; Sunar, S. ve İpek, D. Ş. (2016). **OECD yetişkin becerileri araştırması: Türkiye ile ilgili sonuçlar**. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Esmer, Y. (2011). **2011 Türkiye Değerler Araştırması Sonuçları**, <http://www.bahcesehir.edu.tr/habergoster/index/hid/664>, erişim tarihi. 20 Ekim 2011.
- MEB (2014). Türkiye hayat boyu öğrenme strateji belgesi:2014-2018, www.alomaliye.com/2014/turkiye-hayat-boyu-ogrenme-stratejisi.htm], erişim tarihi: 10 Ağustos 2015.
- (2009). Hayat boyu öğrenme strateji belgesi:2009-2013, www.megep.meb.gov.tr/.../hayatboyu/hayat%20boyu%20ogrenme%20taslak%20strateji%20belgesi%20TR, erişim tarihi: 11 Mart 2011.
- Okçabol, R. (2015). **AKP’nin laik bilimsel ve kamusal eğitim karşıtlığı**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

---- (2013). **AKP iktidarında eğitim**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

---- (2006). **Halk/yetişkin eğitimi**. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Yang, J. (2015). Building a learning society. Conceptual evolution and policy implications, **DVV International: International perspectives in adult education**, 71, 43-52.

Cevat Geray'la Söyleşi

Fevziye Sayılan

Fevziye Sayılan: Merhaba. Uzun yıllardır düşündüğümüz ama çeşitli nedenlerle çıkaramadığımız Yetişkin Eğitimi Dergisi'nin çıkış sayısını hazırlıyoruz. Dergi Türkiye'nin ilk yetişkin eğitimi dergisi olacak. Türkiye'de akademik halk eğitimi/yetişkin eğitimi geleneğinin kurucusu ve yarım yüzyıllık tarihimizin her etabında aktif rol alan hepimizin hocası olarak size bu müjdeyi vermek ve kitabınızı da yanımıza alarak bir söyleşi yapmak istiyoruz. Halk Eğitimi kitabınızın önsözünde eğitim sisteminin işlevine ilişkin şöyle bir vurgunuz var:

“Eğitimin birey ve toplum üzerine etkisi geniştir. Fakat bir üst yapı kurumu olan eğitimin, toplumun içinde bulunduğu alt yapı ve üretim ilişkileri ile biçimlendiği de bir gerçektir. Toplumda birikmiş ve yeni bilgi, beceri, davranış ve değerleri aktarmak yoluyla bugünkü statüyü, çıkar dengesini koruyucu, tutucu bir nitelik kazandığı görülmektedir. Toplumdaki üretim güçlerini elinde tutan egemen sınıflar, statükonun değişmemesi için eğitimi bir araç olarak kullanmaktadırlar. Oysa eğitim, toplumların tarihsel evrimi içinde gelişimini, bir aşamadan yeni bir aşamaya geçmesini sağlayıcı, ileriye götürücü bir işleve de sahiptir. Geniş halk kitlelerinin uyanması, hak ve çıkarlarına sahip çıkması, bunları savunması, elde etmesi, bu amaçla örgütlenmesi konusunda eğitime büyük görevler düşmektedir.”¹

Günümüzde eğitimin çehresini değiştirdiği iddiasıyla ileri sürülen güçlü bir değişim söylemi var. Eğitimin işlevi ve rolü gerçekten değişti mi, ya da değişen ne?

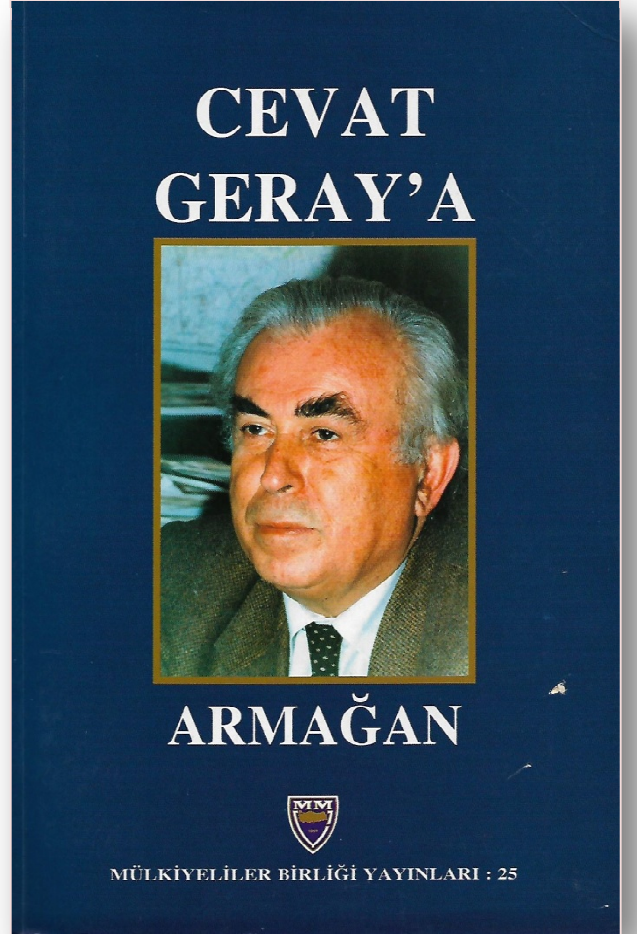
Cevat Geray: Bilgisayar, bilgisayar (internet) ve öbür uygulamaların yaygın biçimde bireysel ve toplumsal yaşamımıza girmesine karşın günümüzde de yukarıda betimlediğim durumlar, koşullar değişmemiştir. Aksine hem dünyada hem ülkemizde daha da yoğun ve yeğin biçimde etkisini sürdürmektedir. Diyebiliriz ki, bu gelişmeler, küresel siyasaların, neoliberalizmin dayatmalarıyla toplum yaşamındaki siyasal güçlerin her konuda olduğu gibi eğitimde de erki elinde bulunduran egemen güçlerin emekçiler, çalışanlar ve güçten yoksunlar üzerindeki dolaylı dolaysız baskılarını arttırmış bulunuyor. Bireyler görsel ve yazılı basının daha çok etkisi altında kalmaktadır. Hele egemen güçlerin, patronların eğilimlerine göre, halkı bir tür bombardımana tutarak, bilgi alma haklarını zedeler biçimde yanlış ve gerçek dışı haberlerle sözüm ona “tarafsız” yayınlarla onların beyinlerini yıkamaktadır.

F.S: *Halk eğitiminin önemli temalarından biri de toplumsal değişme ve eğitim ilişkisi. Toplumsal değişmede eğitimin ikili rolü günümüzde de değişmedi ama olanaklar ya da sınırlardaki değişimin önemli sonuçları*

var. Siz, halk eğitimi ve toplumsal değişme arasındaki ilişkiye nasıl bakıyorsunuz?

C.G: Eğitim toplumsal değişme açısından yatay ve dikey hareketlilikte rol oynamaktadır. Yatay hareketlilik sınıf değiştirmeden meslek ya da yer değiştirmek biçiminde olabilir. Eğitim köylünün kente göçmesi için bir anahtar olmaktadır. Ülkemizde köylülerde, kentsel mesleklere karşı eğilim büyüktür. Çocuklarını iyi bir çiftçi olarak yetiştirmektense, daha çok kentsel uğraşlara yönelmek eğilimindedirler. Dikey hareketlilikte de eğitim önemli bir etkidir. Dikey hareketlilik bir anlamda sınıf değiştirmektir. İnsanlar yükseköğretimden geçince, çıktığı çevreyi beğenmemektedir. Fırsat eşitliği yatay ve dikey hareketliliğe yol açar. Eğitim aynı zamanda herkesi belli bir eğitsel düzeye getirmek, eğitim görmemiş olanlara eğitim vermek yoluyla toplumsal tümleşmeye katkıda bulunabilir.

Halk eğitiminin toplumsal değişme açısından üç yönü vardır. Birincisi bireyleri belli bir eğitsel düzeye getirmek; ikincisi toplumsal değişmenin getirdiği yeni koşullara bireyin uyum sağlamasına yardım etmek; üçüncüsü ise bireyde çevreyi değiştirme istemi yaratarak, bunun yolunu, yöntemini kavramasına, bu amaçla harekete geçip örgütlenmesine yardım etmek. Fırsat eşitliği sağlanmadıkça toplumsal değişme sınırlı kalacaktır. Halk eğitimi, yurttaşın fırsat eşitliğinden yararlanması için bir olanaktır.

Eđitim toplumun birikmiř ekinini aktarır. Bu var olan dűzeni korumaya, sűrdűrmeye yol açmaktadır. Ama eđitimin tutuculuk yanında ekini geliřtirici yűnű de vardır. Yeni deđer yargılarını, bilgileri, becerileri geliřtirmek, űretmek, arayıp bulmak, yaymak eđitimin tutucu olmayan yűnűnű oluřturur. Yine de toplumsal deđiřmeyi yalnız bařına eđitim oluřturmaz. Ulařım kolaylıkları ve kitle iletiřim araçları geliřtikçe, toplum dıř toplumlarla iliřki kurar, oradaki yeni durumları, yeni deđerleri tanıyıp benimseyebilir. Uygulayımсал ilerleme ve geliřme eđitimi etkiliyor, ancak bunların insanın yařamına girmesi yalnız bařına deđiřmeyi sađlayamaz. Eđitim bu yenilikleri űđretirse etkin olabilir.

F.S: *Toplumsal deđiřme açısından halk eđitiminin tarihine baktıđımızda űnemli uđraklar için neler sűylersiniz?*

C.G: Cumhuriyet űncesi dűnemde, ahilik kurumu, 1862’den itibaren űniversitede serbest derslerin bařlatılması, halkı eđitmek ve aydınlatmak için kurulan Osmanlı Bilim Derneđi gibi gűnűllű derneklerin çalıřmaları, dűnemin aydınlarının konferansları gibi geliřmeler vardı.

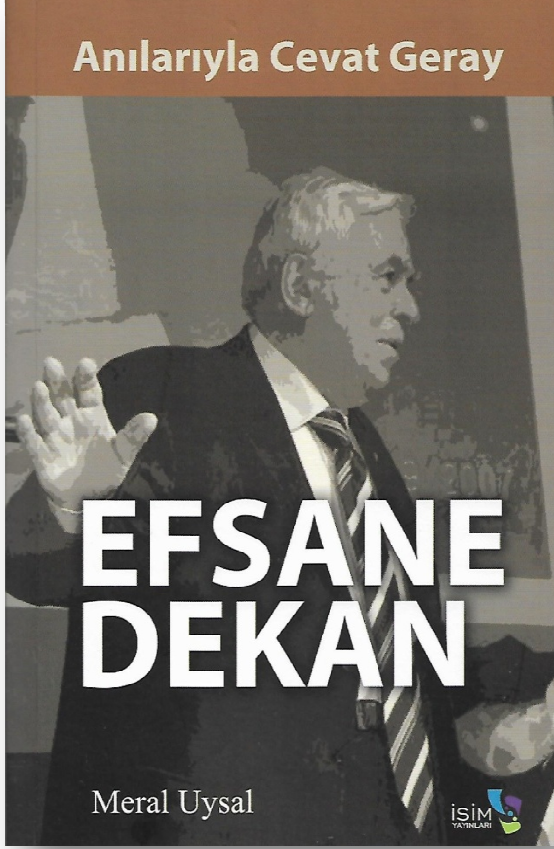
Tűrkiye’nin Cumhuriyet’ten sonra bu konuda bir hayli űnemli adımlar attıđı unutulmamalıdır. Kűltűrű, sanatı, bilimi yalnızca Saray’ın yűnetici kesimin tekelinde bulunduran yaklařımın aksine, geniř kitlenin bunlardan yararlanması için çaba gűsterilmiřtir. Herkesin kolayca űđrenebileceđi yeni abece (alfabe)nin benimsenmesi, Millet Mektepleri ve okuma yazma seferberliđi, Halkevleri, Kűy Enstitűleri hareketi bu alanda olumlu etkiler yaratmıřtır.

Cumhuriyet, űlkenin tanrı adına yűnetilmesi anlamındaki dine dayalı iktidar yerine halkın istencine dayalı iktidara geçmiřtir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında “Egemenlik Ulusundur” ilkesi benimsenmiř, din ile devlet iřlerinin birbirinden ayrılması anlamındaki laik devlet dűzenine geçilmiřtir. űđretim Birliđi (Tevhid-

i Tedrisat) yasasıyla, dine dayalı öğretimden laik cumhuriyet düzeninin önkoşulu olan laik eğitime geçilmesi sağlanmıştır. O güne değin medreselerde, camilerde, tarikat evlerinde sürdürülen dine dayalı eğitim etkinlikleri durdurulmuş ve bunun yerine tüm eğitim kurumları eğitim etkinlikleri Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.

Böylece, Cumhuriyet ilkelerine dayalı laik bir eğitime geçilmiştir.

F.S: *Cumhuriyet döneminde “eğitimde fırsat eşitliği açısından, eğitimdeki bölgeler arası dengesizlikler açısından halk eğitiminin önemli bir rol oynadığını” vurguluyorsunuz. Günümüzde halk eğitimi ya da yetişkin eğitiminin durumu nasıl görünüyor?*

C.G: Halk eğitiminin başlangıçta ulusal tümleşmeyle beraber örgün eğitim kurumlarından yararlanamayan bireylere sonradan bir öğrenim fırsatı yaratmak amacı ağır basıyordu. Bugün, öğrenim

görsün görmesin, okul çağını aşsın aşmasın her yaştaki insana sonradan belirli bilgileri, belli becerileri kazandırma, bunları yenileme görevini de üstlenmiştir. Zamanla halk eğitimi tümleyicilik görevine ek olarak, yaşam boyu süren, eğitsel sürecin en önemli kesiti durumuna girmiştir. Halk eğitimi yaşam boyu sürecek bir eğitim dizgesinin içinde yerini almıştır.

İnsan hakları, demokrasi eğitimi, kooperatifçilik bu dönemde desteklenmek bir yana gelişimini önleyici bir nitelik kazandı. Halkın demokratikleşme ile ilgili kültürünü geliştirecek yerde halk eğitimi tamamen siyasal iktidara bağımlı yurttaşlar yetiştirmeye yöneldi.

Kamusal yayıncılık örgütü olan TRT siyasal iktidara yandaş bireyler yetiştirmeye çalışmasına dönüştü. Genelde kitle iletişim araçlarının işlevleri arasında eğitime ve kültüre yardımcılık yanında siyasal katılımı özendirici, bilinçlendirici bir rol oynaması gerekirken tamamen aksine bir tutum ağır basıyor. Halkın bağımsız kanaat geliştirmek için gerekli haber alma özgürlüğü yok edilmiştir. Basın ve yayın organları üzerindeki baskılar, hatta bunların sahipleri üzerinde baskıları, hatta yandaş holdinglerin sermaye çevrelerinin yandaş yayınlar yapması için başka kişilere geçirilmesi gibi uygulamalar da yaygınlaşmıştır. Diyebiliriz ki basın bir demokratik ülkede görülmeyecek biçimde iktidarın borazanı haline getirilmiştir.

Bu koşullarda halk eğitimin toplumun koşullarına ve gereksinmelerine yanıt veren, demokratikleşmenin gerektirdiği, çağdaş ve özgür bireyin yetiştirilmesi hedefi olanaksızlaşmıştır. Burada siyasal iktidarın eğitim üzerindeki etkileri konusunda, hem eğitim sistemi, hem halk eğitimi açısından olumsuzluklar ortaya çıkmıştır.

Halk eğitiminde aydınların rolünü azaltmaya yönelik, bilgilendirme bilinçlendirme gibi işlevlerini yerine getirmelerini engelleyici baskılar uygulanmaktadır. Birçok basın mensubu ve öğretim üyesi üzerinde işten çıkarma ile sonuçlanan insanlık dışı uygulamalara başvurulmaktadır. İlke olarak yasa gücündeki kararnamelerin olağanüstü halin ilanı ile belirlenen çerçeve içinde çıkarılması gerekirken, yasa gibi kullanılarak devlet kurumlarının yeniden yapılandırılmasında (işten atılma gibi konularda), hukuk dışı uygulamalarla sürdürülüyor.

Ülkemizin eğitim dizgesi, demokrasi ekinini, geleneğini yurttaşlara kazandırmak yerine, tam tersini yapmaktadır. Her yıl yüz binlerce genci dine dayalı eğitimden geçirip “şeriat özlemiyle” dolu olarak topluma katan bir eğitim dizgesinden demokrasiye inançlı, duyarlı ve bilinçli insanlar yetiştirmesi beklenemez.

F.S: *Demokrasiye duyarlı ve bilinçli insanlar yetiştirmek için halk eğitiminin kendine özgü yöntemleri vardır aslında, değil mi?*

C.G: Ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği hala kağıt üzerinde kalmaktadır. Köylü ile kentli, zenginle fakir, doğulu ile batılı, kadınla erkek arasında büyük bir fark göze çarpmaktadır. Öte yandan emeği ile geçinen geniş halk kitlelerini sınıfsal çıkarlarının bilincine varmış, bunların çözümü için örgütlenmiş değildir. Bunlar insan hakları ve demokrasi eğitiminin önemli olduğunu göstermektedir. İnsan hakları eğitimi-öğretimi gerçekte demokrasi, özgürlük ve dayanışma eğitimi demektir. Halk eğitimi, öteki eğitim biçimleri gibi, belli amaçları gerçekleştirmeye yarayışlı bir araçtır.

Halk eğitiminde geleneksel öğretim yöntemlerindeki öğrenci öğretmen ilişkisinden farklı bir öğrenme süreci söz konusudur. Öğretmenin öğrenciyi bilgiyle beslemesi ya da öğrencinin öğretmenden bilgiyi emmesi ya da soğurması biçimindeki geleneksel öğretim/öğrenim süreci yerine internet ağları yoluyla bilgiye erişim olanağı öğrenen bireyin yaşam boyu öğrenmesine olanak sağlamakla kalmıyor, sanal öğretim kurumlarının oluşmasına, örneğin sanal üniversitenin doğmasına da yol açıyor. Öğreten özekli ya da odaklı geleneksel eğitim ve öğretim anlayışı yerine, öğrenen odaklı öğrenme aşamasına geldiği bu yüzyılda artık öğreten öğrenene yol gösteren, onun öğrenmesini kolaylaştıran rolüyle tanımlanmaktadır. Öğrenen artık öğrenmeyi öğrenen durumundadır. Artık öğrenme okulla sınırlı seçkin bir eğitim yerine, yaşam boyu eğitim özelliği kazanmıştır.

İnsanı uyarlanabilir, yöneltilebilir, sömürülebilir nesnelere gibi gören eğitim öğrencinin yaratıcılığını en aza indirerek ya da yok ederek ve saflığını körelterek, gerçekte baskıcı, egemen güçlerin çıkarına iş görmektedir. Freire'nin de ifade ettiği gibi, sorunun çözümü, ezilenin bilincinin değiştirilmesinde yatmaktadır. Ezilenlere sağlıklı bir toplumun hastalığı olarak bakılmaktadır. Bu "tembel" ve "yeteneksiz" kişilerin kafaları değiştirilmeli, ezen-baskıcıların kendi kalıplarına

uydurulmalıdır. Onlara göre, bu kıyısalların (marjinal) koştukları sözde sağlıklı toplumla yeniden kaynaşmasına, bütünleşmesine gereksinim vardır.

Yetişkinin çocuktan farklı özellikler taşıması nedeniyle, çoğunlukla yetişkinlere verilen halk eğitimi çalışmalarının amaçları, konuları, yöntemleri ayrılıklar göstermektedir. Halk eğitiminin amacına ulaşabilmesi, başarılı olabilmesi için yöneldiği yetişkinlerin ilgilerine uygun olması gereklidir. Yetişkinlerin topluma ve ailesine karşı sorumlulukları, toplumsal ilişkileri, eğlence ve dinlenme eğilimi, eğitsel çabalara karşı ilgi duymasını engelleyici ya da duyduğu ilgiyi zayıflatıcı yönde etkili olabilir. Yetişkinin ilgi alanı alışkanlıklarıyla, öğrenim düzeyi, mesleği çevresiyle ilişkilidir. Yaşa, cinsiyete göre yetişkinde ilgiler değişmektedir.

Bu nedenle eğitici ile katılımcının eşit konumda olduğu halk eğitiminde ekinsel, siyasal ve ekonomik açılardan ezilmiş olan halkın bilinçlenmesinin yaşamsal önemi nedeniyle, karşılıklı etkileşime, katılıma dayalı eğitim yöntemlerinden yararlanılması zorunludur. Halkın öğrenebilmesi için, öncelikle kendisini başkalarının aldıkları kararların konusu olarak görmekten kurtulması, kendi yaşamını ilgilendiren kararları almaya hakkı olduğunun bilincine varması gerekir. Öncelikle, ezilmişlikten doğan, yabancılaştırmadan, dışlanmışlıktan umutsuzluktan kaynaklanan güçsüzlük, özüne güvensizlik duygularını yenmesi gerekmektedir. Eleştirel bilinçliliğin bireye kazandırılmasında, geliştirilmesinde bilgi kadar eylem de önemlidir. Bu nedenle ezilenin, ezilmenin nedenlerine, koşullarına ilişkin bir bilinçlilik yaratılmasına yardımcı olmak yanında halk eğitimi, temel insan haklarını sağlamak ya da korumak eylemlerinde halka destek olmalıdır.

Eylem, örgütlenme, baskı kümesi oluşturma konularında, özellikle siyasal kampanyalarda etkin olabilmenin yolları da insan hakları ve demokrasi eğitimiyle bireylere kazandırılmalıdır. İnsan hakları ve

demokrasi eğitimi, örgün öğretim kurumları dışında, halk eğitimi, yetişkinler eğitimi ya da temel eğitim gibi adlar altında üçüncü dünya ülkelerinde yapılagelmektedir. Aynı zamanda yetişkinin eğitimin değerine ve önemine inanması başarılı bir halk eğitimi çalışmasının önkoşullarından biridir. Sorunlarını çözmede, başarı ve mutluluk kazanmada eğitimin yararlı olacağı inancı yetişkinde yerleşmemişse halk eğitiminden verimli, başarılı sonuçlar alınamaz.

F.S: *Çok teşekkürler.*

---

¹ Bkz. Geray, Cevat. (2002). **Halk Eğitimine Giriş**. Güncelleştirilmiş 3. Baskı. İmaj Yayınevi. Ankara